

P L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

Wyniki standardowe uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2006 roku

Część II. Analiza wyników standardowych

WARSZAWA 2008

Wyniki standardowe uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2006 roku

Część II. Analiza wyników standardowych

OPRACOWAŁA:

mgr inż. Grażyna Nachtman

Warszawa 2008

Redakcja techniczna

Dariusz Osuch

Renata Płonka

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-60798-49-2

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984

Tel.: (0 22) 505 44 39

Tel./faks: (0 22) 826 93 22

E-mail: portal@fadn.pl

Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

1.	Analiza wyników standardowych gospodarstw ekologicznych.....	7
1.1.	Uwagi wstępne	7
1.2.	Analiza rozkładów w Polsce	7
1.3.	Analiza wyników standardowych według typów rolniczych	9
1.4.	Analiza wyników standardowych według klas wielkości ekonomicznej	23
1.5.	Analiza wyników standardowych według klas powierzchni użytków rolnych	36
1.6.	Podsumowanie	49
1.7.	Wnioski	49

Spis wykresów

Wykres 1	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w Polsce.....	8
Wykres 2	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych	9
Wykres 3	Rozkład powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych	10
Wykres 4	Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według typów rolniczych.....	10
Wykres 5	Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według typów rolniczych	11
Wykres 6	Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych.....	11
Wykres 7	Rozkład wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	12
Wykres 8	Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według typów rolniczych.....	12
Wykres 9	Udział dzierżawionych użytków rolnych według typów rolniczych.....	13
Wykres 10	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	14
Wykres 11	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	14
Wykres 12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	16
Wykres 13	Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	16
Wykres 14	Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według typów rolniczych	17
Wykres 15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	17
Wykres 16	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych	18
Wykres 17	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	18
Wykres 18	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną na gospodarstwo w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	19
Wykres 19	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą na gospodarstwo w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	19
Wykres 20	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych	20
Wykres 21	Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą na gospodarstwo według typów rolniczych	21
Wykres 22	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych.	21
Wykres 23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	22

Wykres 24	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	23
Wykres 25	Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	24
Wykres 26	Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas wielkości ekonomicznej	24
Wykres 27	Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas wielkości ekonomicznej.....	25
Wykres 28	Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej	26
Wykres 29	Rozkład wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	26
Wykres 30	Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas wielkości ekonomicznej .	27
Wykres 31	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	27
Wykres 32	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	28
Wykres 33	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	28
Wykres 34	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	29
Wykres 35	Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	29
Wykres 36	Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	30
Wykres 37	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	31
Wykres 38	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	31
Wykres 39	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	32
Wykres 40	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną na gospodarstwo w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	33
Wykres 41	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą na gospodarstwo w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 42	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	34
Wykres 43	Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	34
Wykres 44	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 45	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	35
Wykres 46	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	36
Wykres 47	Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	37
Wykres 48	Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas powierzchni użytków rolnych.....	37
Wykres 49	Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas powierzchni użytków rolnych	38
Wykres 50	Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas powierzchni użytków rolnych.....	38
Wykres 51	Rozkład wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych.....	39
Wykres 52	Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas powierzchni użytków rolnych.....	39
Wykres 53	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych....	40
Wykres 54	Struktura produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych.....	41
Wykres 55	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych	42
Wykres 56	Struktura kosztów ogółem według klas powierzchni użytków rolnych	42
Wykres 57	Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych .	43
Wykres 58	Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych.....	43

Wykres 59	Struktura kosztów bezpośrednich według klas powierzchni użytków rolnych	44
Wykres 60	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według powierzchni użytków rolnych	45
Wykres 61	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	45
Wykres 62	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną na gospodarstwo w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych.....	46
Wykres 63	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą na gospodarstwo w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych	46
Wykres 64	Udział dopłat ogółem w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas powierzchni użytków rolnych.....	47
Wykres 65	Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą na gospodarstwo według klas powierzchni użytków rolnych	47
Wykres 66	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych	48
Wykres 67	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	48

Wykaz skrótów

AWU	- (ang. Annual Work Unit) (Jednostka przeliczeniowa pracy ogółem).
c.u.	- (ang. currency unit) (pol. jednostka monetarna).
CAP	- (ang. Common Agricultural Policy) (pol. Wspólna Polityka Rolna).
DG-AGRI	- (ang. Directorate-General Agriculture) (pol. Dyrekcja Generalna do Spraw Rolnictwa).
EC	- (ang. European Commission) (pol. Komisja Europejska).
ESU	- (ang. European Size Unit) (pol. Europejska jednostka wielkości).
EU	- (ang. European Union) (pol. Unia Europejska).
EUR	- oznaczenie systemowe jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości Krajów Członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Urząd Statystyczny Unii Europejskiej.
FADN	- (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- (ang. Family Work Unit) (Jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ - PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy.
LU	- (ang. Livestock Unit) (pol. Jednostka przeliczeniowa zwierząt).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- (ang. Standard Gross Margin) (pol. Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia).
UAA	- (ang. Utilized Agricultural Area) (pol. Ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne).

1. Analiza wyników standardowych gospodarstw ekologicznych

1.1. Uwagi wstępne

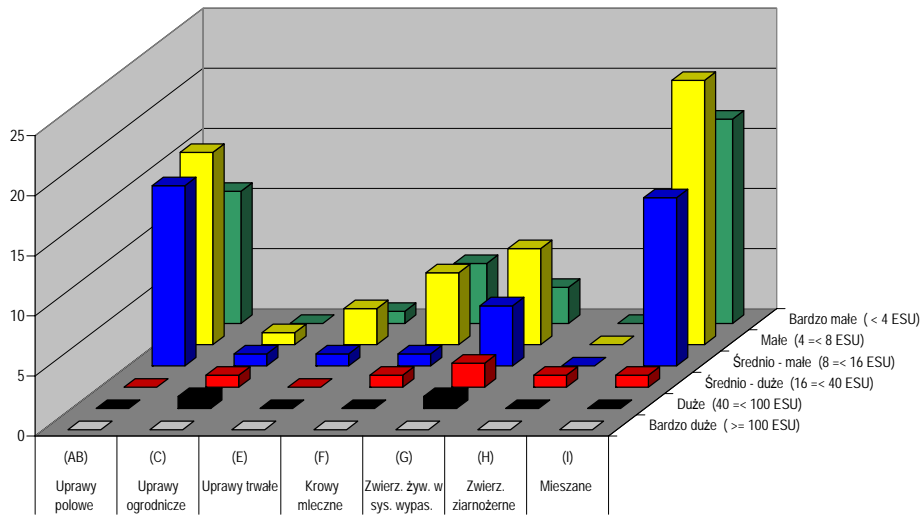
Opracowanie zawiera analizę graficzną wraz z prostym komentarzem dotyczącym wybranych parametrów, opisujących wyniki uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne, posiadające certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej. Prowadziły one w 2006 r. rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polskiego FADN). Pozyskane wyniki pochodzą z gospodarstw rolnych, których wielkość ekonomiczna ustalona na podstawie danych rachunkowych i parametrów SGM „2000” wynosiła co najmniej 2 ESU. Gospodarstwa dla potrzeb analizy zostały pogrupowane według trzech kryteriów, a mianowicie: typu rolniczego (TF8), wielkości ekonomicznej (ES6), wielkości obszarowej (UAA6). Należy w tym miejscu wyjaśnić, że wyniki z gospodarstw ekologicznych nie są reprezentatywnymi dla pola obserwacji Polskiego FADN. Kryterium grupowania gospodarstw według zasobów ziemi zostało zastosowane w celu zaspokojenia zapotrzebowania odbiorców przyzwyczajonych do tego kryterium grupowania gospodarstw rolnych. W tym przypadku wyniki dla grup obszarowych ilustrują zmienność wyników w różnych klasach obszarowych gospodarstw rolnych, ale nie są reprezentatywne dla pola obserwacji Polskiego FADN, podobnie jak w przypadku każdego innego grupowania gospodarstw.

1.2. Analiza rozkładów w Polsce

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw według dwóch klasyfikacji obowiązujących we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych. Rozkłady zostały zaprezentowane na wykresie 1.

Zdecydowana większość gospodarstw ekologicznych w Polsce (patrz: Wykres 1) lokuje się pod względem siły ekonomicznej w klasie poniżej 16 ESU. Wśród nich dominują gospodarstwa o mieszanej działalności oraz specjalizujące się w uprawach polowych. Gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt jest mniej. Produkcja zwierząt żywnych w systemie wypasowym (w tym krów mlecznych) jest bardziej popularna niż trzody i drobiu razem wziętych.

Wykres 1 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w Polsce

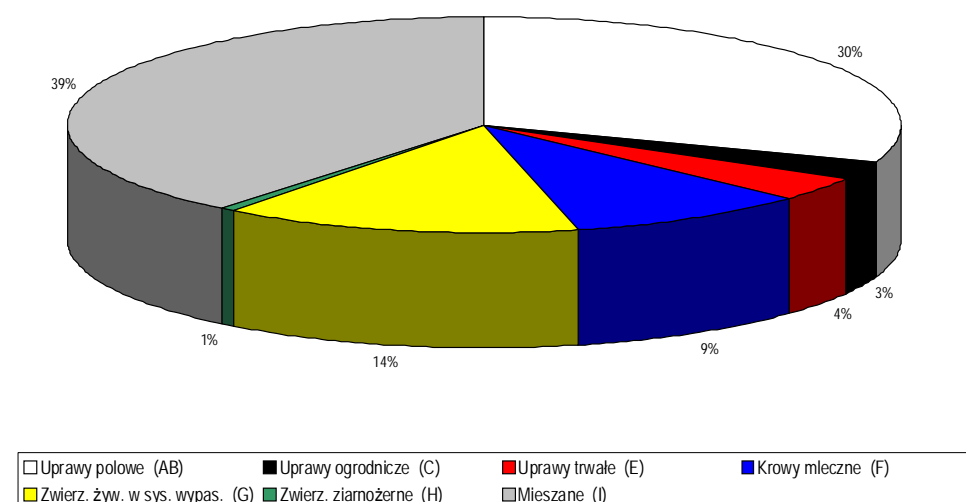

1.3. Analiza wyników standardowych według typów rolniczych

W zbiorze gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych najbardziej liczną grupą były gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (39% zbioru). W następnej kolejności znalazły się gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (30%), w chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym bez krów mlecznych (14%) oraz gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych (9%). Pozostałe trzy typy gospodarstw miały udział nieprzekraczający łącznie 8% analizowanego zbioru.

Należy w tym miejscu dodać uwagę, że liczba gospodarstw w tych pozostałych trzech typach nie przekroczyła progu 15 obiektów, pozwalającego na publikowanie wyników rachunkowości FADN. Dlatego na wykresach są prezentowane dane dla trzech typów produkcji.

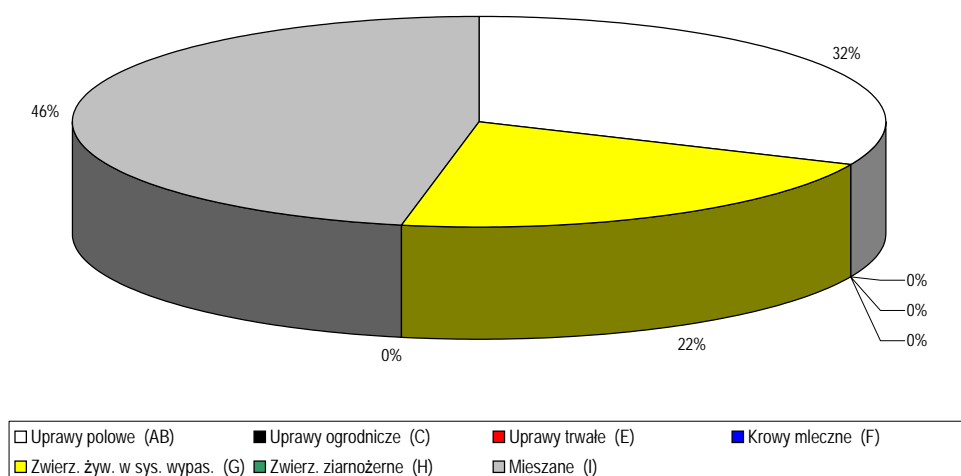
Wykres 2 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych

Wykres 3 ukazuje, że obszar użytków rolnych będący w posiadaniu 3 typów gospodarstw dzieli się następująco: typ z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą obejmuje 46% użytków rolnych, typ specjalizujący się w uprawach polowych 32%, a typ zwierzęta żywione w systemie wypasowym 22%.

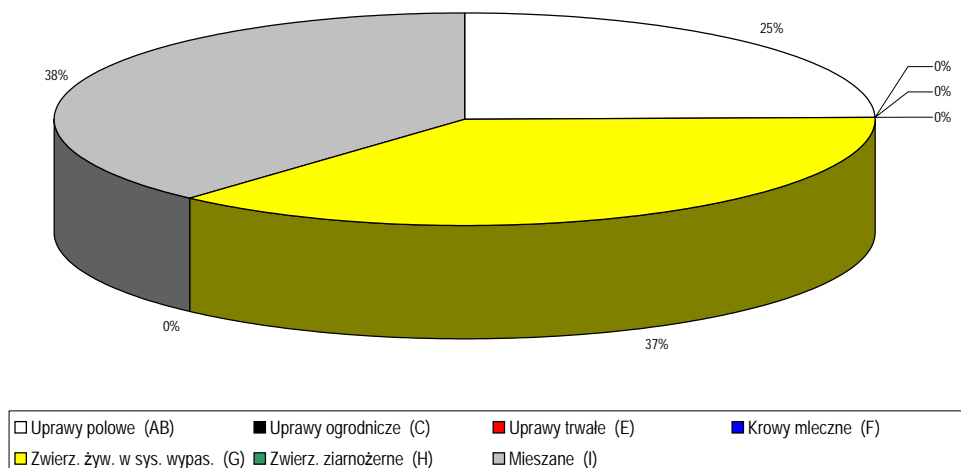
Powierzchnia gospodarstw ekologicznych odnośnie pozostałych typów produkcji jest na wykresie zerowa, gdyż jak wspomniano powyżej, liczba gospodarstw reprezentujących te typy była mniejsza od 15.

Wykres 3 Rozkład powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

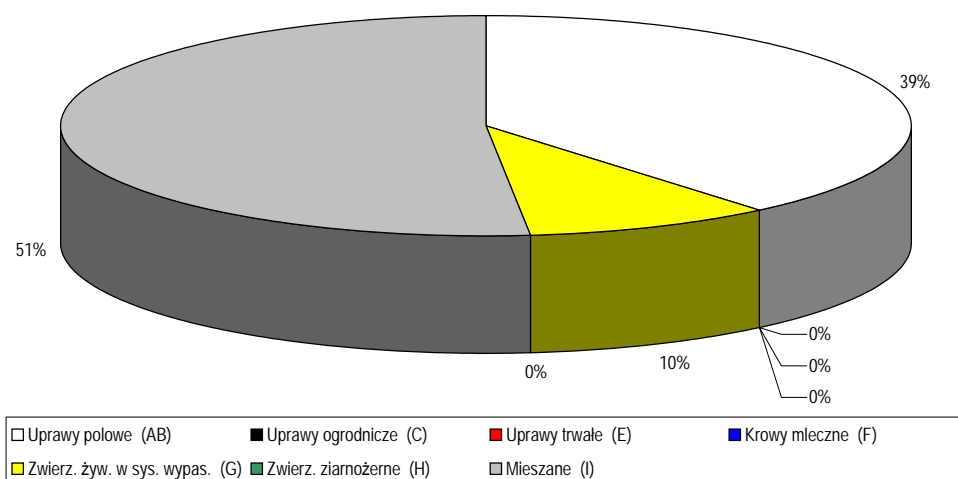
Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU), zobrazowany przez Wykres 4, wskazuje, iż pogłowie zwierząt skoncentrowane jest w dwóch typach produkcji. Producenci specjalizujący się w mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz w typie zwierzęta żywione w systemie wypasowym posiadali odpowiednio 38% i 37% zwierząt. W gospodarstwach z typem uprawy polowe skoncentrowało się 25% zwierząt.

Wykres 4 Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według typów rolniczych

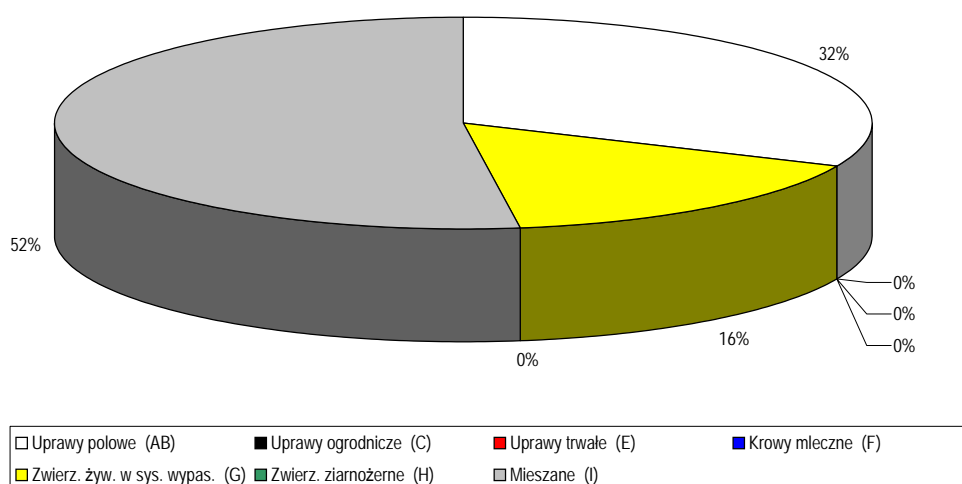
W typie mieszanym z produkcją roślinną i zwierzęcą znajduje się 51% osób pełnozatrudnionych. Gospodarstwa z typem uprawy polowe absorbowały 39% zasobów pracy, a 10% było udziałem typu zwierzęta żywione w systemie wypasowym (patrz: Wykres 5).

Wykres 5 Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według typów rolniczych

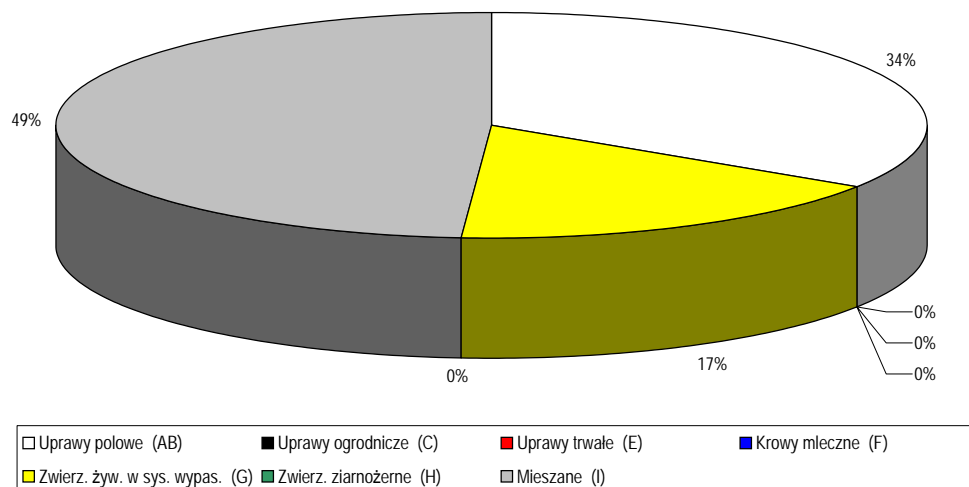
W tworzeniu standardowej nadwyżki bezpośredniej typ gospodarstw ekologicznych z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą miał największy udział (52%). Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych dostarczyły 32% jej wartości, a typ zwierzęta żywione systemem wypasowym – 16% (patrz: Wykres 6).

Wykres 6 Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych

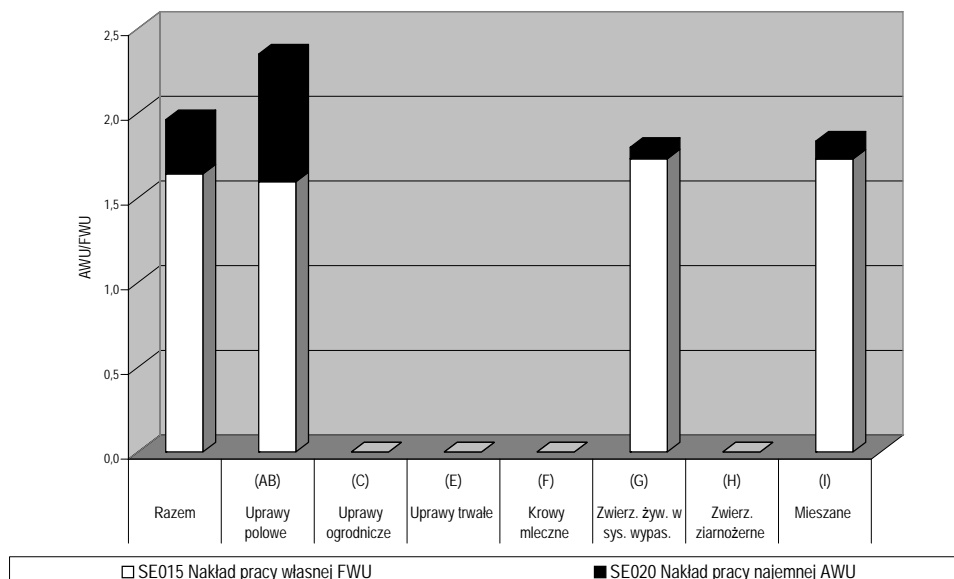
Rozkład wartości dodanej netto wykazuje wiele podobieństw z rozkładem standardowej nadwyżki bezpośredniej. Największy (49%) udział w wytworzeniu wartości dodanej netto mają gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (patrz: Wykres 7).

Wykres 7 Rozkład wartości dodanej netto według typów rolniczych

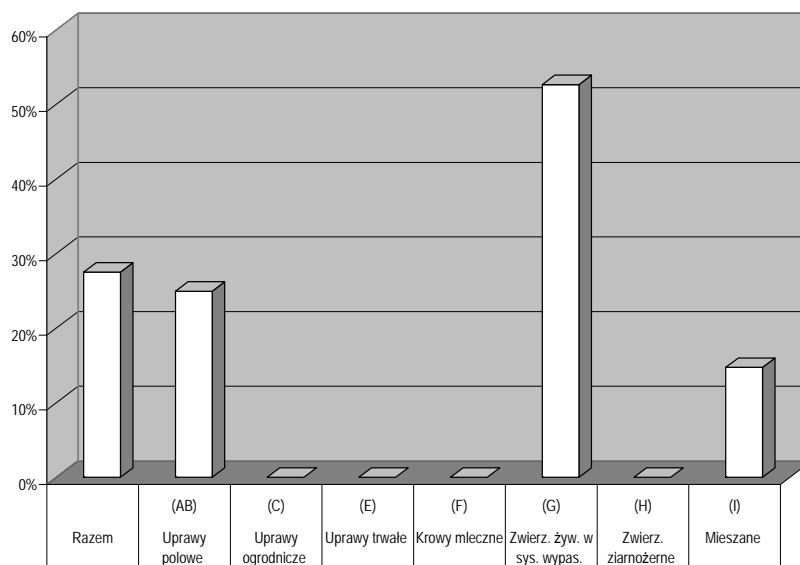
Wśród trzech typów produkcji największe nakłady pracy ponoszone są w gospodarstwach ekologicznych specjalizujących się w uprawach polowych – ponad 2 AWU, przy czym praca własna to około 1,5 FWU – jednostki przeliczeniowej pracy członków rodziny (patrz: Wykres 8). Największy udział pracy obcej w tym typie wynikał z konieczności realizacji prac sezonowych przy uprawie warzyw. W pozostałych dwóch typach produkcji poniesiono nieco większe nakłady pracy własnej, a udział pracy najemnej jest znikomy.

Wykres 8 Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według typów rolniczych

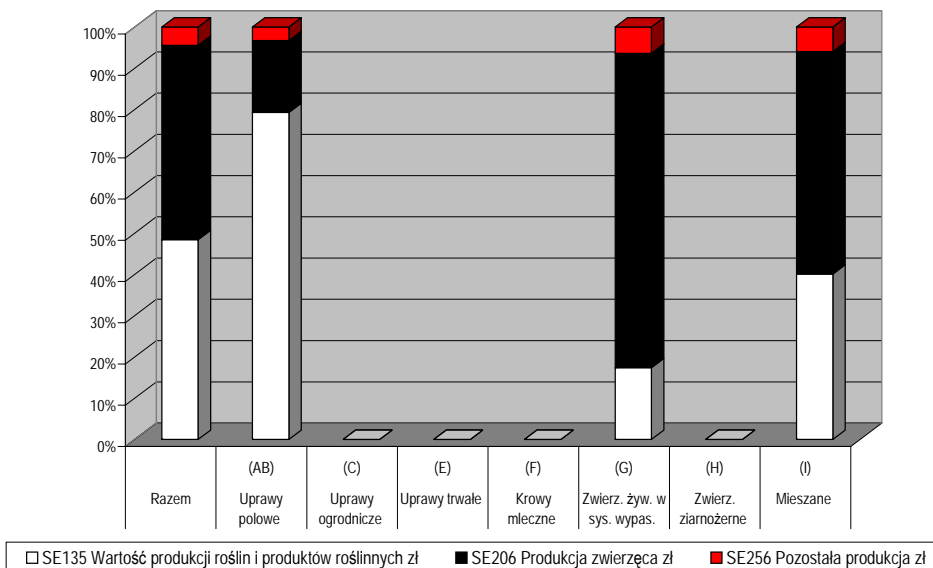
W analizowanych gospodarstwach dodzierżawa ziemi zwiększa powierzchnię użytków rolnych. Najwięcej ziemi (ponad 50%) dodzierżawiają gospodarstwa ekologiczne specjalizujące się w typie zwierzęta żywione w systemie wypasowym. Dzieje się tak dlatego, że podstawą karmienia zwierząt w chowie ekologicznym są pasze objętościowe, zwłaszcza produkowane we własnym gospodarstwie – stąd potrzeba posiadania odpowiednich do obsady zwierząt areatów użytków rolnych dla ich wytworzenia. Najmniej ziemi dodzierżawiały gospodarstwa specjalizujące się w mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej (patrz: Wykres 9).

Wykres 9 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych według typów rolniczych**

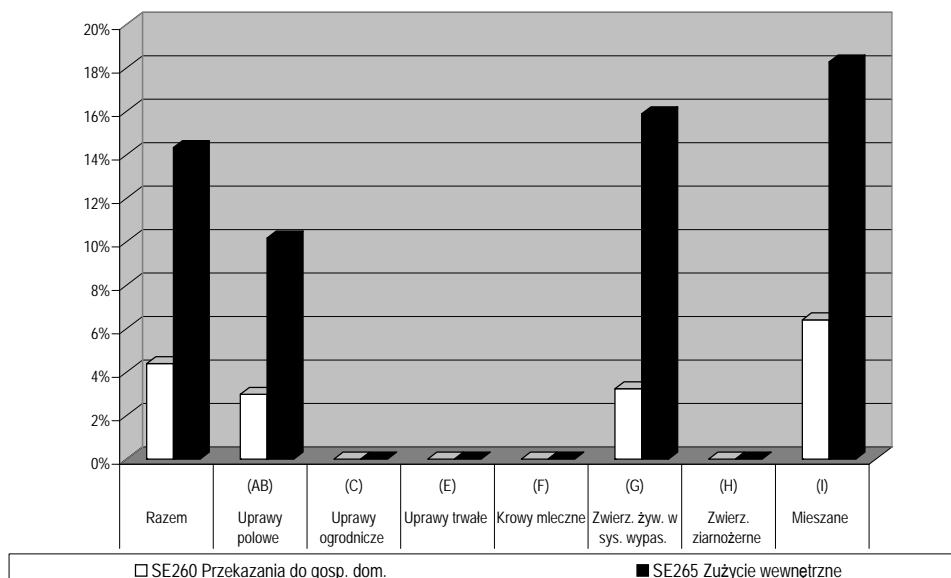
Gospodarstwa ekologiczne specjalizujące się w uprawach polowych uzyskiwały prawie 80% wartości wytworzonej produkcji ogółem z produkcji roślin. Tylko około 17 - procentowy był tu udział produkcji zwierzęcej. W typie zwierzęta żywione systemem wypasowym z kolei relacje są odwrotne – około 75% stanowiła produkcja zwierzęca, a roślinna około 17%. W typie mieszanym produkcja zwierzęca nieco przewyższała swym udziałem roślinną. W gospodarstwach ekologicznych zauważa się rosnącą rolę pozostałej produkcji. W typach zwierzęta żywione w systemie wypasowym i mieszane stanowiła ona około 6% produkcji ogółem (patrz: Wykres 10).

Wykres 10 **Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**

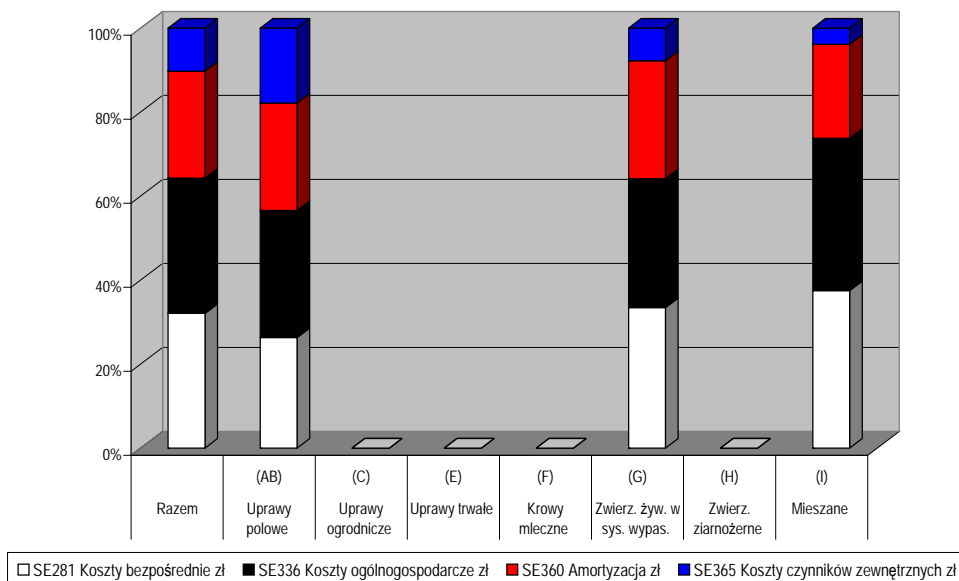
Zużycie wewnętrzne jest większe (od 15% do 18% produkcji ogółem) w gospodarstwach, w których występują zwierzęta (typy G, I). Wynika to z faktu karmienia zwierząt własnymi paszami w systemie ekologicznym. W gospodarstwach z uprawami polowymi zużycie wewnętrzne wynosiło około 10%. Udział przekazania do gospodarstwa domowego w wartości produkcji ogółem dominował w gospodarstwach z produkcją mieszaną (około 6%). Wartość przekazania w gospodarstwach polowych była najmniejsza (patrz: Wykres 11).

Wykres 11 **Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

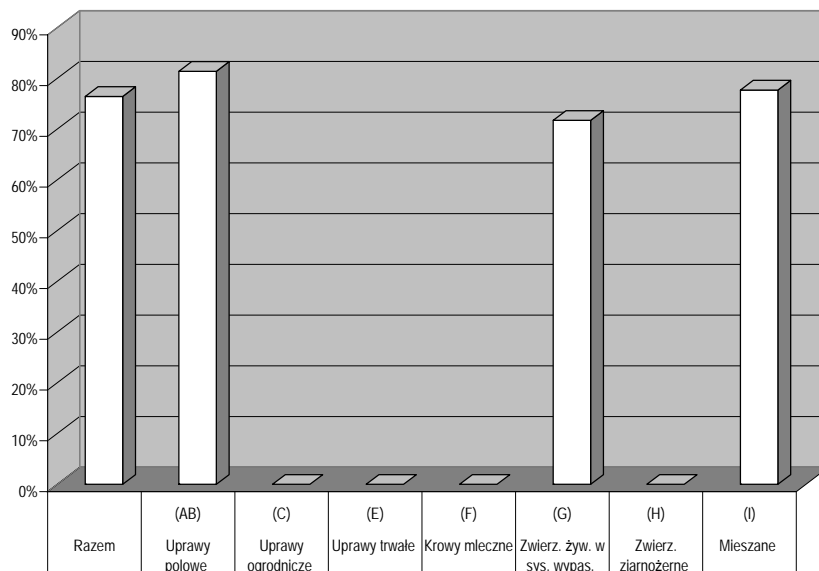

We wszystkich 3 typach gospodarstw ekologicznych obserwujemy ponad 70% udział kosztów ogółem w wartości produkcji ogółem, najwyższe były w typie upraw polowych. W gospodarstwach, w których występują zwierzęta można zauważyć wyższy niż w typie upraw polowych udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem (33 - 38%). Wyższy jest tu również udział kosztów ogólnogospodarczych. Także koszty amortyzacji stanowią więcej w gospodarstwach specjalizujących się w żywieniu zwierząt systemem wypasowym, co jest skutkiem posiadania aktywów trwałych o najwyższej wartości w tym typie, zwłaszcza wyposażenia technicznego. Koszt czynników zewnętrznych, najwyższy z kolei w typie uprawy polowe, był kształtowany wskutek ponoszenia najwyższych kosztów wynagrodzeń za pracę donajętą. Konieczność posiłkowania się obcą siłą roboczą istniała z powodu wykonywania prac sezonowych przy uprawie warzyw polowych, które dostarczały około ¼ wartości produkcji roślinnej (patrz: Wykres 12 i Wykres 13).

Wykres 12 **Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych**

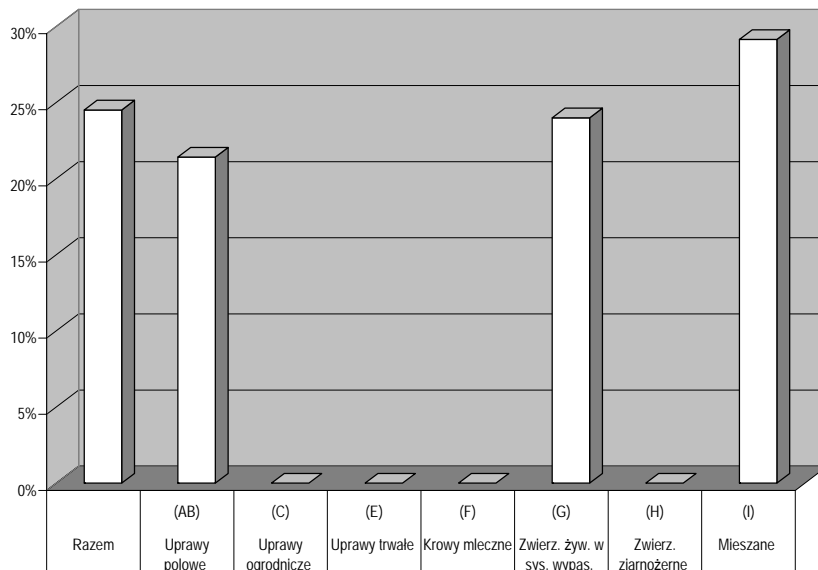
Wykres 13 **Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według typów rolniczych**

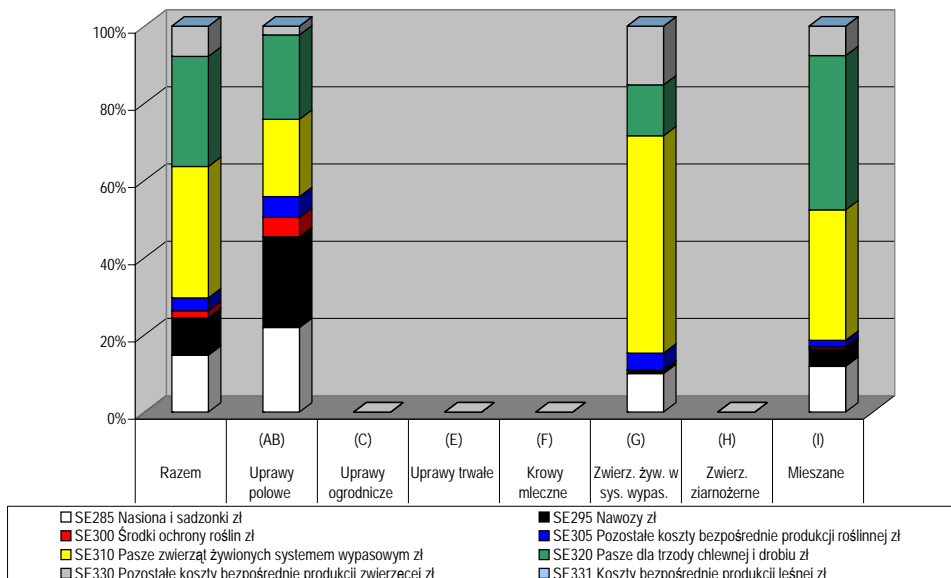
Koszty bezpośrednie w gospodarstwach ekologicznych nie przekroczyły 30% wartości produkcji. Najmniejsze były w typie AB i stanowiły około 20% wartości produkcji.

Koszty bezpośrednie są zdominowane przez koszty pasz zwierząt. Stanowiły one łącznie w typie zwierzęta żywione systemem wypasowym 69% i 74% w typie mieszane. Niski był udział podstawowych środków plonotwórczych w produkcji roślinnej. Nawozy w strukturze kosztów bezpośrednich w uprawach polowych stanowiły 24%, najwięcej spośród trzech typów gospodarstw. Charakterystyczny dla gospodarstw ekologicznych jest brak kosztów środków ochrony roślin w strukturze kosztów, poza wyjątkowo skromnym ich udziałem w typie AB (patrz: Wykres 14 i Wykres 15).

Wykres 14 **Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według typów rolniczych**

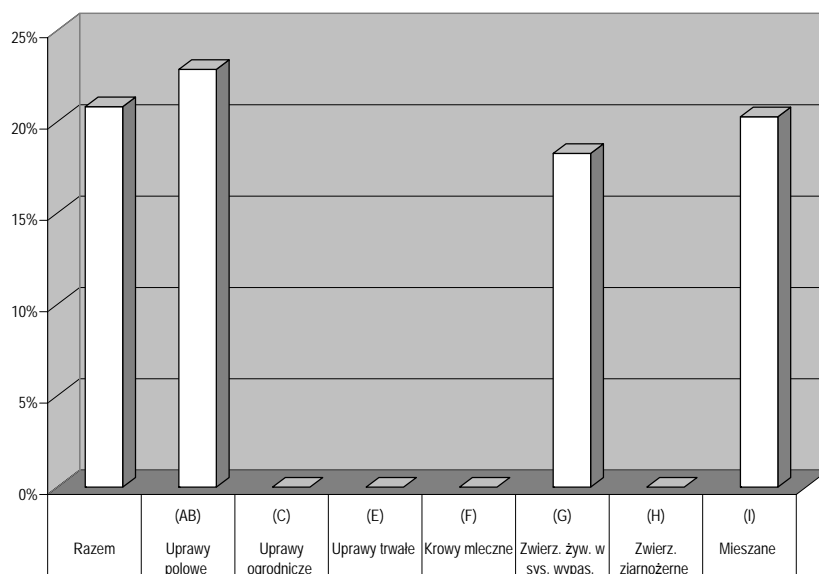

Wykres 15 **Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych**

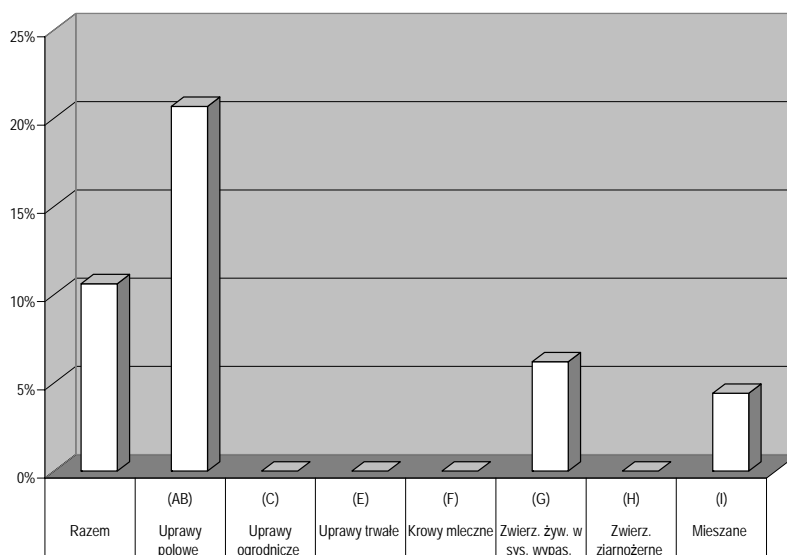
We wszystkich typach udział amortyzacji w wartości dodanej brutto kształtował się na zbliżonym poziomie od 18 do 23% (patrz: Wykres 16).

Wykres 16 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

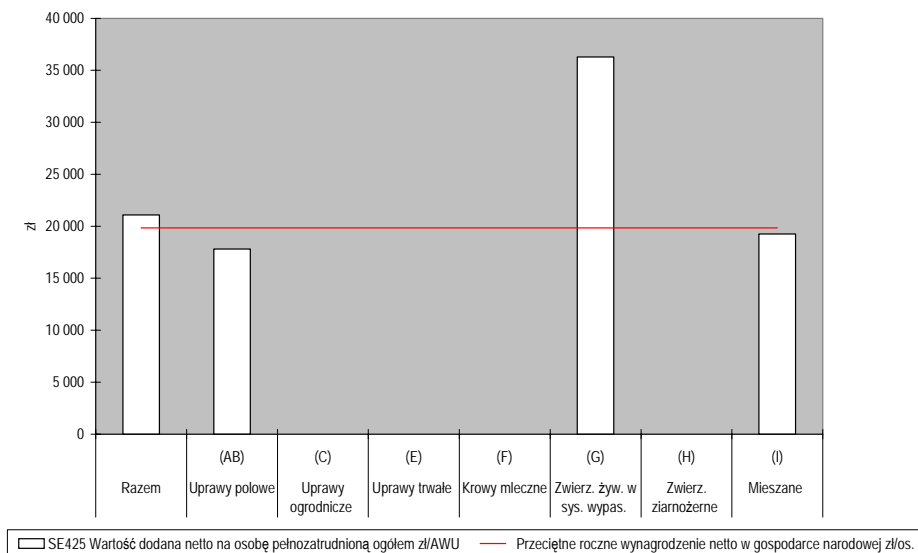
Należy zwrócić uwagę na fakt, że najwyższy udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto mają gospodarstwa ekologiczne specjalizujące się w uprawach polowych (około 20%). Wynika to z ponoszenia największych obciążeń w związku z najmem siły roboczej. W gospodarstwach typu I udział obcych czynników wytwórczych był najniższy (patrz: Wykres 17).

Wykres 17 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych

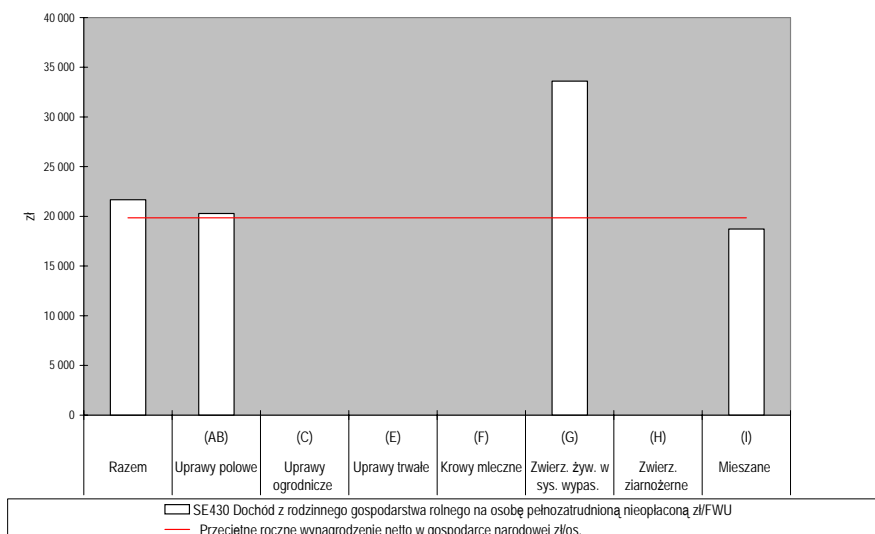
Wykres 18 pokazuje, że wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną ogółem w gospodarstwach ekologicznych typu AB oraz I jest poniżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, czyli poniżej kwoty 20 034 zł. Tylko w gospodarstwach z chowem zwierząt w systemie wypasowym wartość ta osiąga poziom znacznie przewyższający tę kwotę i wynosi ponad 35 tys. zł na osobę pełnozatrudnioną.

Wykres 18 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

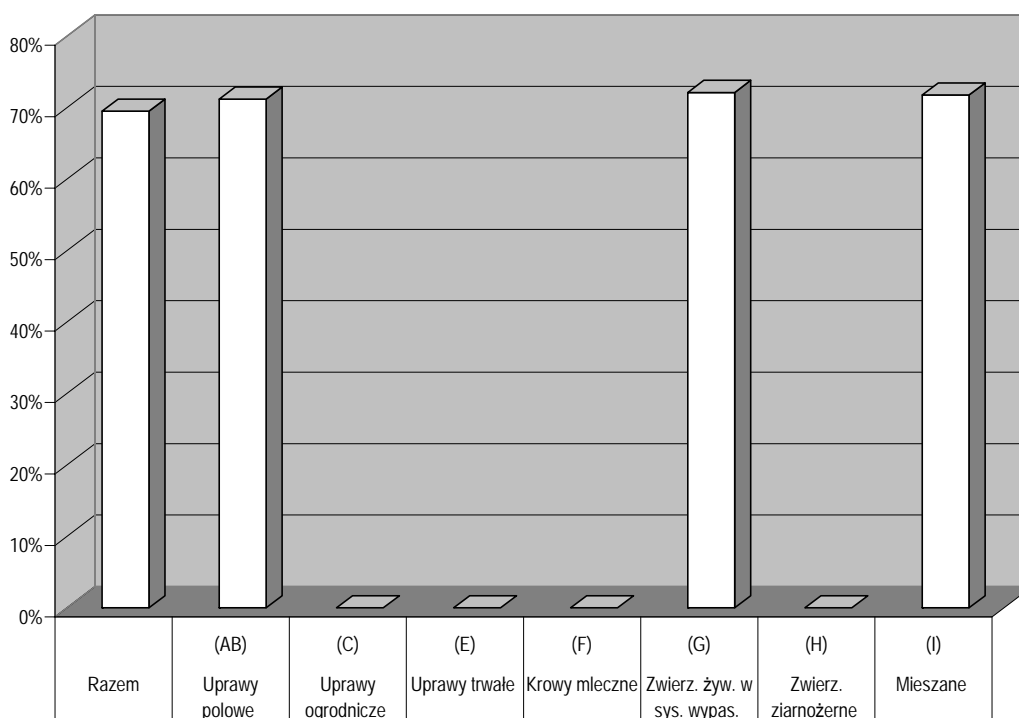
Wykres 19 wskazuje, że dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą jest również najwyższy w gospodarstwach z chowem zwierząt w systemie wypasowym (33 597 zł). Najmniejszy jest natomiast w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (18 736 zł). W gospodarstwach polowych osiągnął poziom wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej.

Wykres 19 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

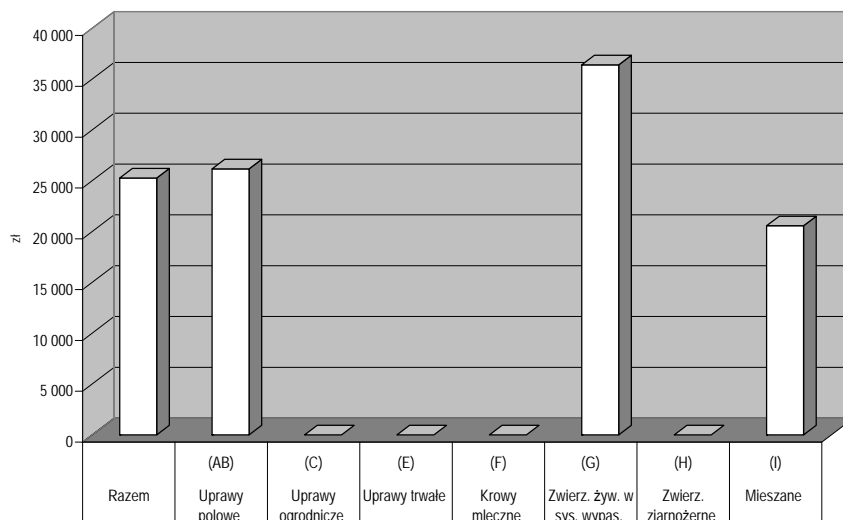
Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego był wyrównany we wszystkich typach produkcji. Stanowił około 70% jego wartości. Głównymi składnikami tych dopłat były dotacje ekologiczne oraz jednolita płatność obszarowa. Wartość dopłat ukształtowała się na dwukrotnie wyższym poziomie w typie G, gdyż obszar użytków rolnych był tu prawie dwukrotnie wyższy niż w pozostałych dwóch typach. Kwoty dopłat ekologicznych były uzależnione od rodzaju prowadzonych upraw. Ostatecznie relacja wartości dopłat do działalności operacyjnej do wartości dochodu ukształtowała się podobnie dla wszystkich typów (patrz Wykres 20).

Wykres 20 **Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych**

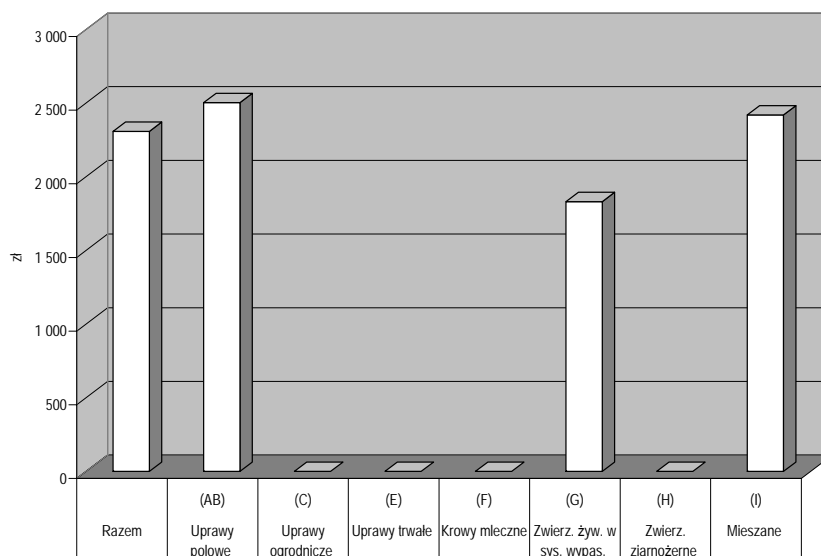
Wykres 21 wskazuje, że dochód pieniężny brutto na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w typie G jest najwyższy i wynosi ponad 35 tys. zł. W pozostałych gospodarstwach kształtuje się na poziomie od 20 do 25 tys. zł.

Wykres 21 Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według typów rolniczych

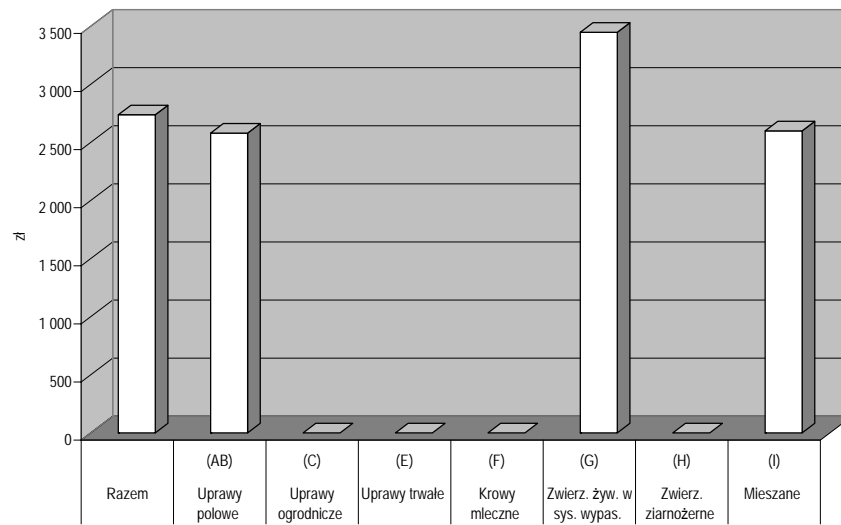

Analizując Wykres 22 i Wykres 23 obserwujemy, że wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych jest najwyższa w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych (niespełna 2 500 zł), ale dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na powierzchnię użytków rolnych własnych jest najwyższy w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt żywionych systemem wypasowym (3 461 zł). Wynika to z faktu, iż gospodarstwa z typem produkcji G osiągają o około 80% wyższe dochody z gospodarstwa rodzinnego niż w pozostałych typach, a powierzchnia użytków rolnych własnych stanowi mniej niż połowę całości użytkowanej ziemi. W typach AB oraz I dochód ukształtował się odpowiednio na poziomie 3 345 zł i 2 612 zł na 1 ha użytków rolnych.

Wykres 22 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

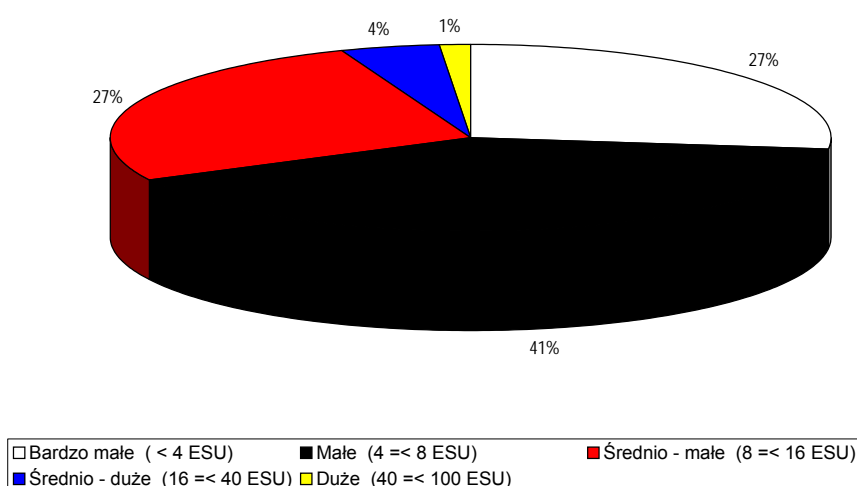
Wykres 23 **Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych**

1.4. Analiza wyników standardowych według klas wielkości ekonomicznej

W zbiorze gospodarstw podzielonym na klasy pod względem wielkości ekonomicznej największą grupę stanowią gospodarstwa małe (o wielkości od 4 do 8 ESU). Występowały one w liczbie 56 i stanowiły 41% zbioru. Identyczny udział po 27% miały gospodarstwa bardzo małe (<4 ESU) oraz średnio-małe (od 8 do 16 ESU). Warto zauważyć, że tylko 5% stanowiły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 16 do 100 ESU. Nie było w próbie polskich gospodarstw ekologicznych uczestniczących w systemie Polski FADN gospodarstw bardzo dużych, o wielkości powyżej 100 ESU (patrz: Wykres 24).

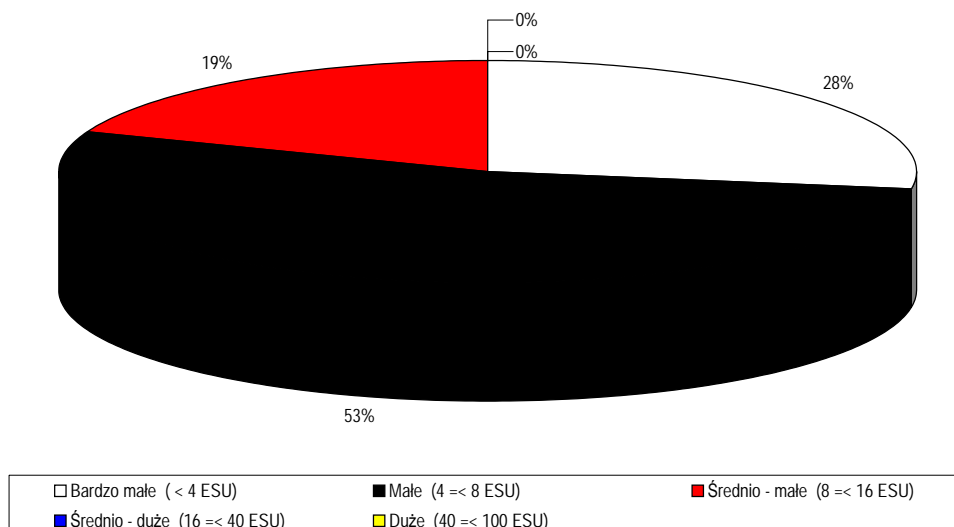
Wykres 24 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Biorąc pod uwagę obszar użytków rolnych zajmowanych przez poszczególne grupy gospodarstw najbardziej istotne w zestawieniu są gospodarstwa małe (od 4 do 8 ESU). Należy do nich ponad połowa obszaru użytków rolnych (53%). Na drugiej pozycji są gospodarstwa bardzo małe (poniżej 4 ESU) i kolejno średnio - małe (patrz: Wykres 25).

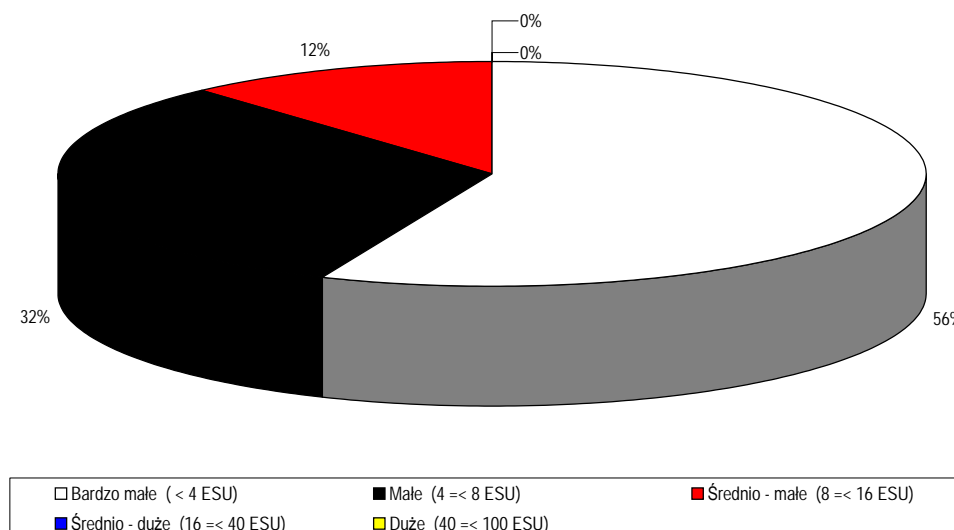
Ze względu na liczbę mniejszą od 15 gospodarstw z klasy wielkości ekonomicznej średnio-duże i duże dane dla tych grup nie są publikowane. W dalszej części analizy będą one pominięte.

Wykres 25 Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

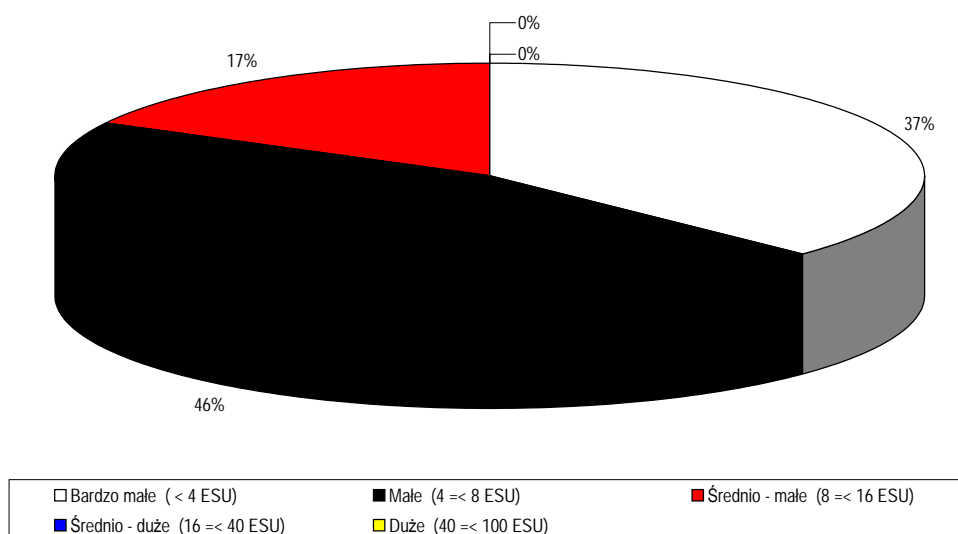
Rozkład pogłównia zwierząt wyrażonego w jednostkach przeliczeniowych zwierząt wskazuje na zdecydowaną przewagę gospodarstw bardzo małych, do 4 ESU. Koncentruje się tu 56% pogłównia zwierząt. W gospodarstwach średnio-małych jest ich najmniej - 12% (patrz: Wykres 26).

Wykres 26 Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas wielkości ekonomicznej

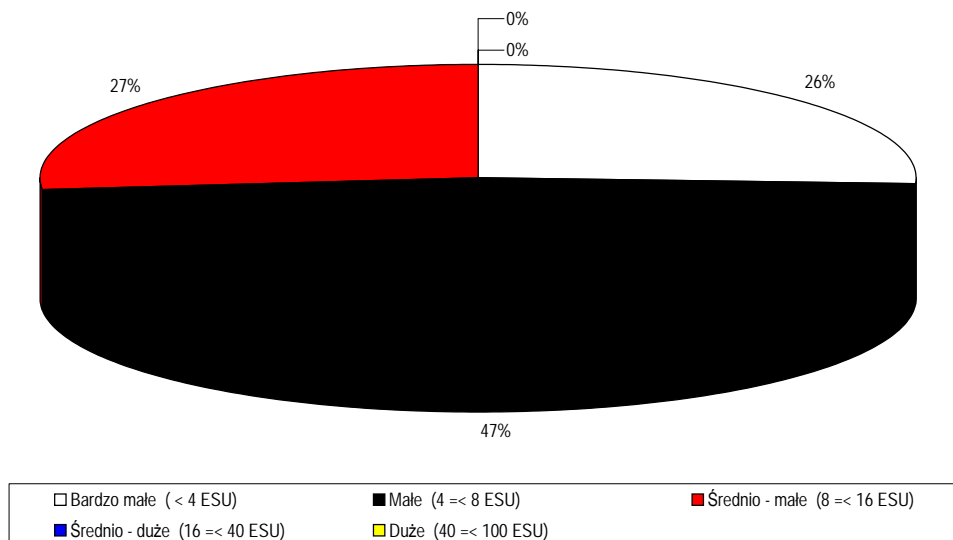
W przypadku rozkładu nakładów pracy określonych w AWU wiodącą rolę odgrywają gospodarstwa od 4 do 8 ESU, które skupiają ponad 46% ogółu nakładów. Bardzo duże zasoby pracy nagromadzone były też w gospodarstwach bardzo małych (37%). Natomiast gospodarstwa średnio-małe, chociaż występowały w takiej samej liczbie jak gospodarstwa bardzo małe, to posiadały prawie dwukrotnie mniejsze zasoby siły roboczej. Potwierdza to tezę o dużych zasobach pracy w polskich rozdrobnionych gospodarstwach rolnych, która jest często argumentem do przekształcania gospodarstwa w ekologiczne (patrz: Wykres 27).

Wykres 27 **Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas wielkości ekonomicznej**

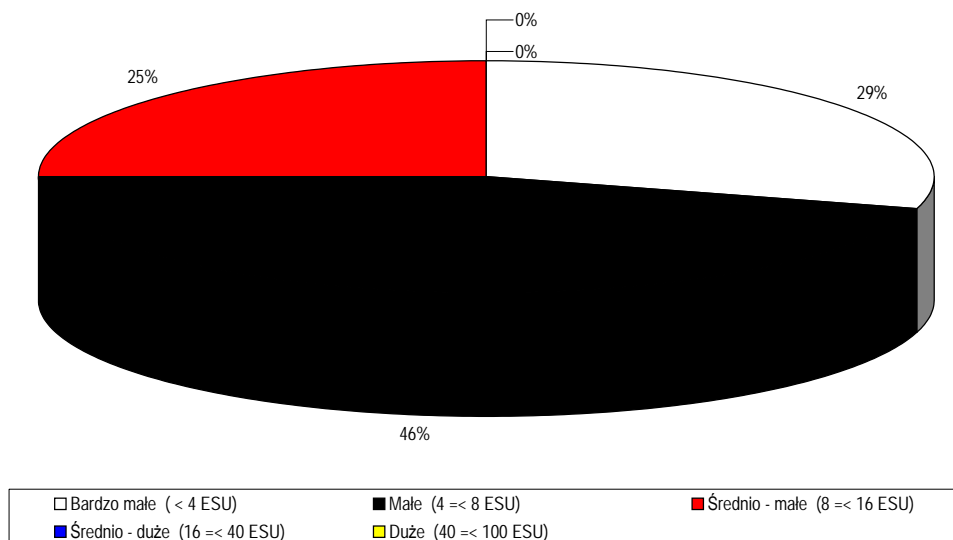
Standardowa nadwyżka bezpośrednia (SNB) została wytworzona w 47% przez gospodarstwa małe (4 do ESU). Pozostałe dwie grupy gospodarstw (bardzo małe i średnio - małe), identyczne pod względem liczebności, miały podobny udział w jej tworzeniu - 26% i 27% (patrz: Wykres 28).

Wykres 28 Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej

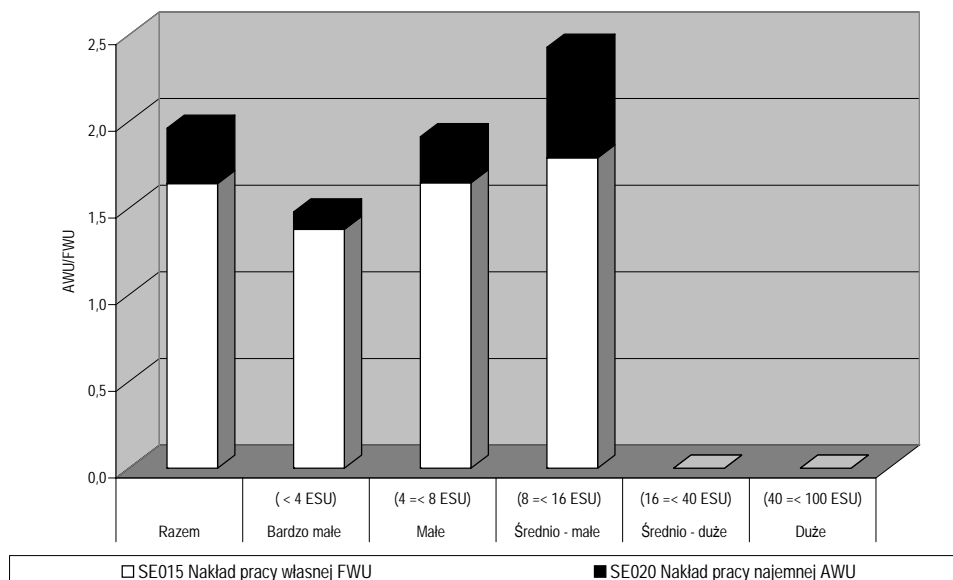
Rozkład wartości dodanej netto (WDN) wykazuje wiele podobieństw z rozkładem SNB. Podobnie jak w przypadku SNB największy udział w wytworzeniu WDN mają gospodarstwa małe (od 4 do 8 ESU) – jest to 46% (patrz: Wykres 29).

Wykres 29 Rozkład wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej

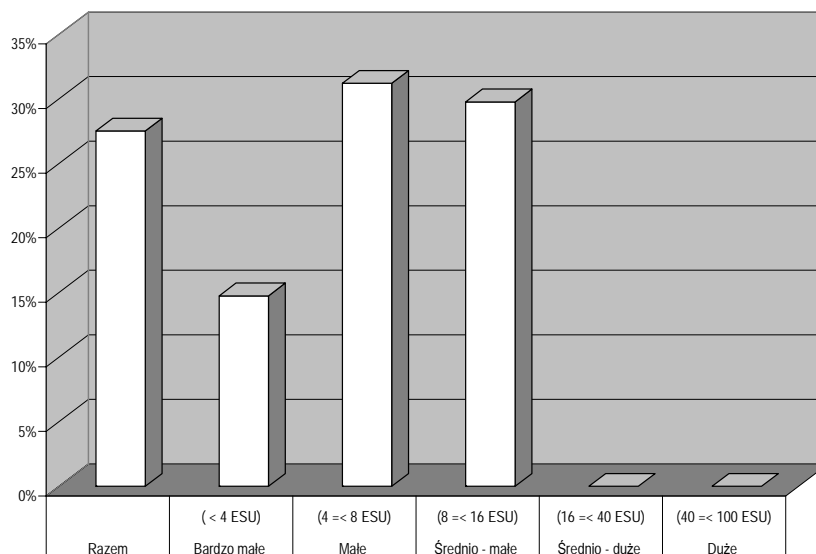
Poziom nakładów pracy rośnie wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Prawie wszystkie gospodarstwa ekologiczne opierają się na własnej sile roboczej. W gospodarstwach średnio - małych (od 8 do 16 ESU) wykorzystanie najmniejszej siły roboczej było największe i stanowiło około 25% łącznych zasobów pracy gospodarstwa (patrz: Wykres 30).

Wykres 30 Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas wielkości ekonomicznej

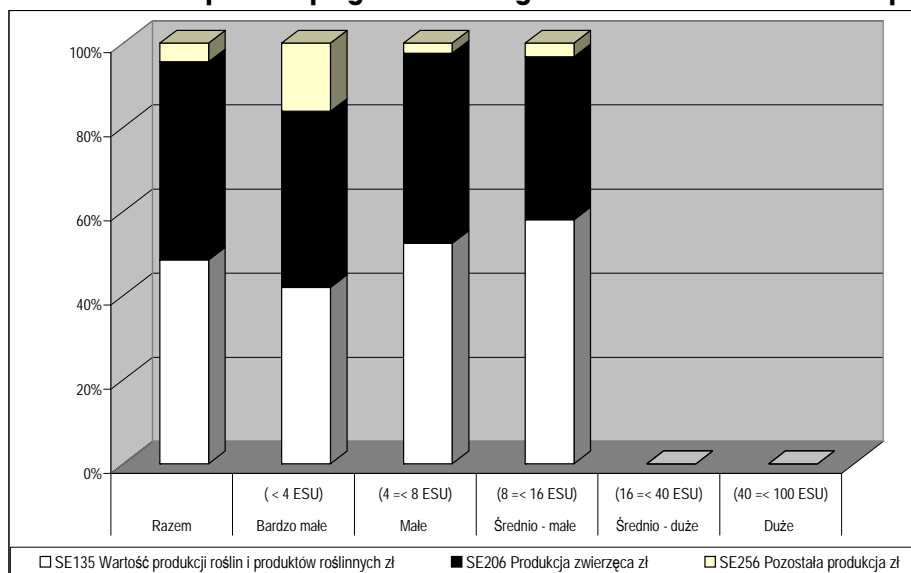
W strukturze własnościowej użytków rolnych przy tej skali wielkości ekonomicznej jaką reprezentują analizowane gospodarstwa ekologiczne, dominują grunty własne. Udział dzierżawy, zaprezentowany na wykresie, wynosi przeciętnie 27% ogółu powierzchni i zmienia się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa osiągając dla gospodarstw małych i średnio - małych wartości odpowiednio 31% i 30%. W gospodarstwach najmniejszych (poniżej 4 ESU) jest to około 14% (patrz: Wykres 31).

Wykres 31 Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

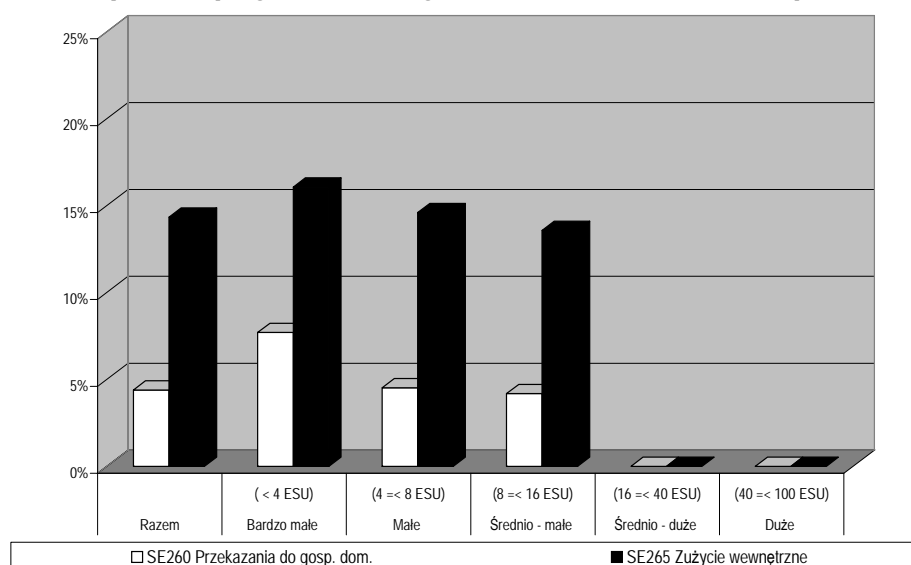
Udział poszczególnych działalności w strukturze produkcji jest zróżnicowany. Produkcja roślinna stanowi od 42% w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU) do 58% w gospodarstwach średnio - małych (od 8 do 16 ESU), gdzie z kolei najmniejszy jest udział produkcji zwierzęcej (39%). Produkcja pozostała dopełniała w 16% wartość produkcji ogółem w gospodarstwach bardzo małych, natomiast w pozostałych dwóch grupach stanowiła niewielki odsetek (patrz: Wykres 32).

Wykres 32 **Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

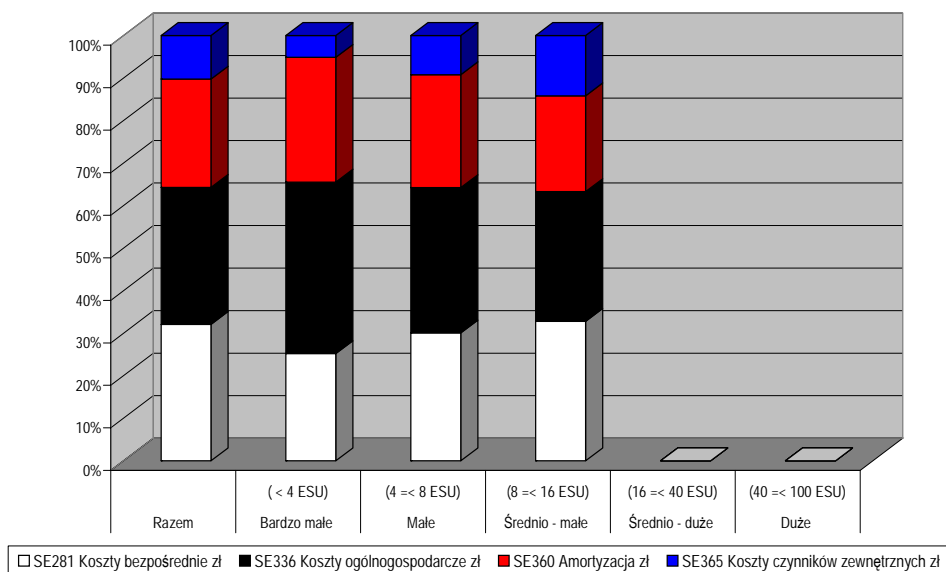
Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, wartość przekazanych produktów i usług do gospodarstwa domowego zajmuje w strukturze coraz mniejszy udział. Tak samo malejąco kształtuje się udział zużycia wewnętrznego, chociaż rośnie ono od ok. 4 tys. zł do 10 tys. zł na gospodarstwo (patrz: Wykres 33).

Wykres 33 **Udział przekazanych do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

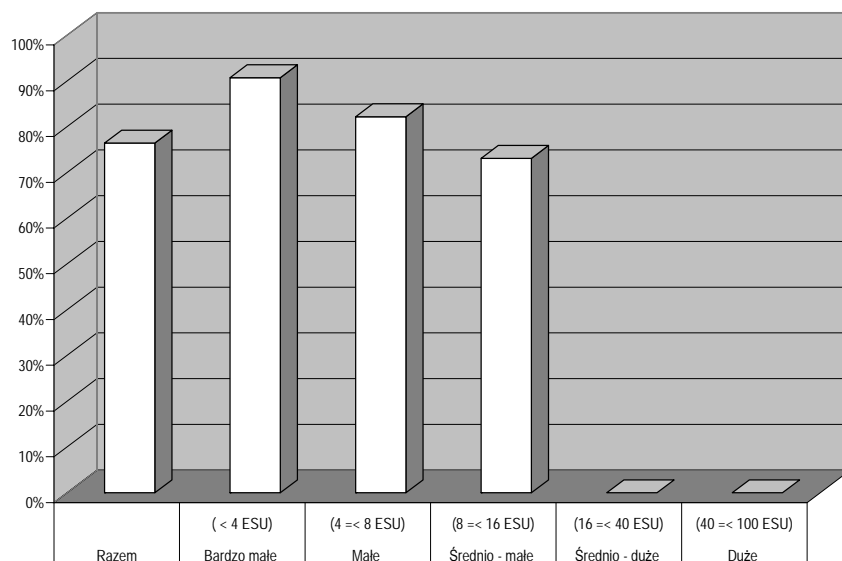
Zgodnie z oczekiwaniami w strukturze kosztów ogółem koszty bezpośrednio rosną wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Jest to związane ze zmniejszającym się udziałem kosztów ogólnogospodarczych w miarę wzrostu skali gospodarowania. Podobnie jest z amortyzacją, której udział w kosztach maleje wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Ta ostatnia zależność może świadczyć o zbyt dużym uposażeniu małych gospodarstw w maszyny i urządzenia techniczne – koszty utrzymania znacznej liczby, być może niewykorzystanych maszyn (czy w ogóle środków trwałych) zmniejszają dochód tych gospodarstw (patrz: Wykres 34).

Wykres 34 **Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

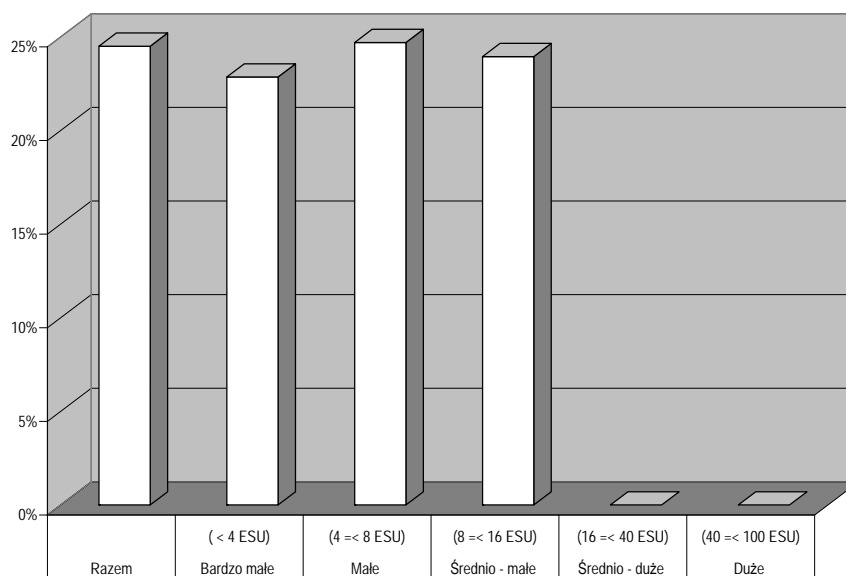
Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem gospodarstw ekologicznych wynosi przeciętnie 70%. W gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU) koszty ogółem stanowiły prawie 90% wartości produkcji. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa udział kosztów ogółem w wartości produkcji zmniejsza się (patrz: Wykres 35).

Wykres 35 **Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

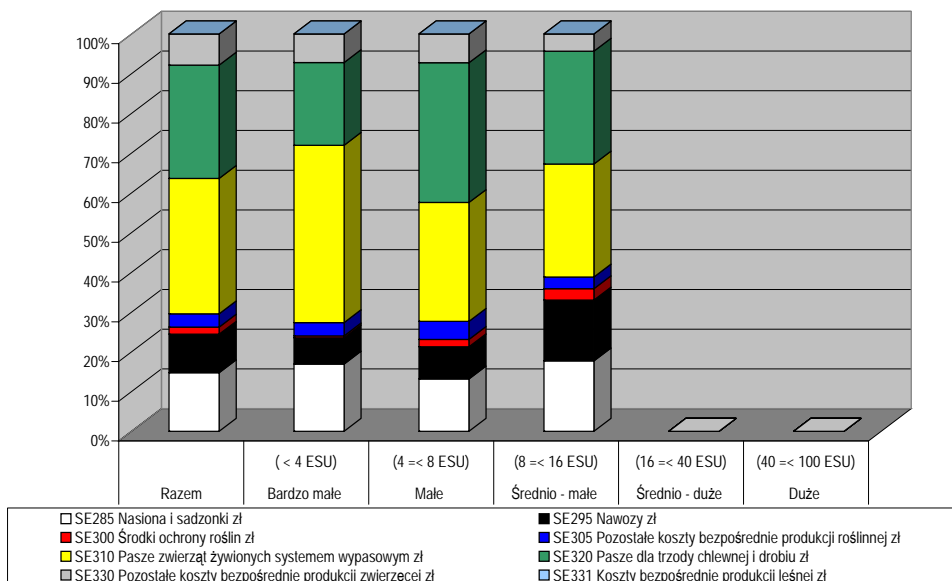
Koszty bezpośrednie w przypadku analizowanych gospodarstw ekologicznych są praktycznie na tym samym poziomie. W gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU) stanowią 23% wartości produkcji ogółem, a w gospodarstwach małych i średnio – małych mają udział odpowiednio 25% i 24% wartości produkcji ogółem (patrz: Wykres 36).

Wykres 36 **Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

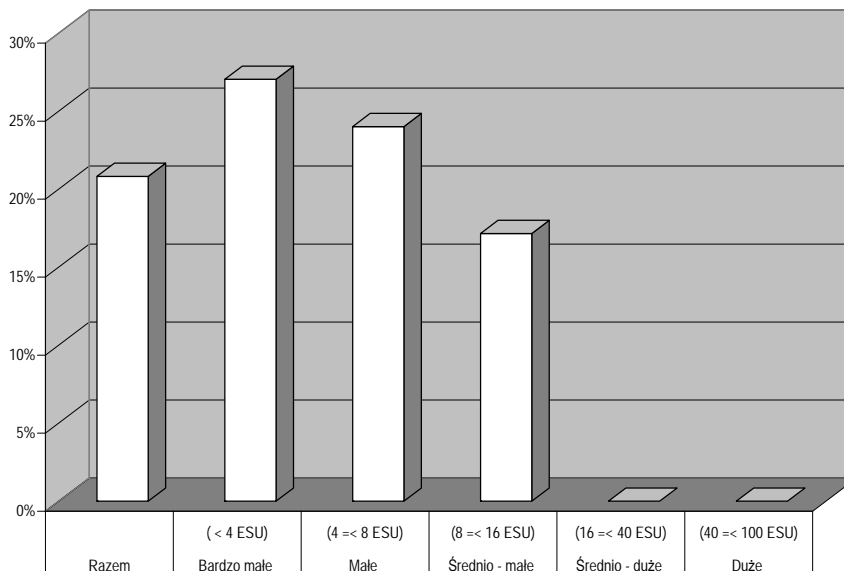
Najważniejszą pozycję w strukturze kosztów bezpośrednich, niezależnie od wielkości ekonomicznej gospodarstwa, stanowią koszty pasz dla zwierząt żywionych sposobem wypasowym oraz trzody chlewnej i drobiu, które w przypadku gospodarstw bardzo małych (poniżej 4 ESU) były najwyższe (70% wartości kosztów bezpośrednich). Drugą pozycją w strukturze kosztów bezpośrednich były nasiona. Stanowiły w gospodarstwach w kolejnych przedziałach wielkości ekonomicznej odpowiednio 17%, 13% i 18% kosztów bezpośrednich. Na kolejnym miejscu znalazły się koszty nawozów z rosnącym udziałem wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw. W klasie średnio – małych stanowiły 15% wartości kosztów bezpośrednich i były dwukrotnie wyższe niż w gospodarstwach bardzo małych. Koszty środków ochrony roślin były marginalne (patrz: Wykres 37).

Wykres 37 **Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej**

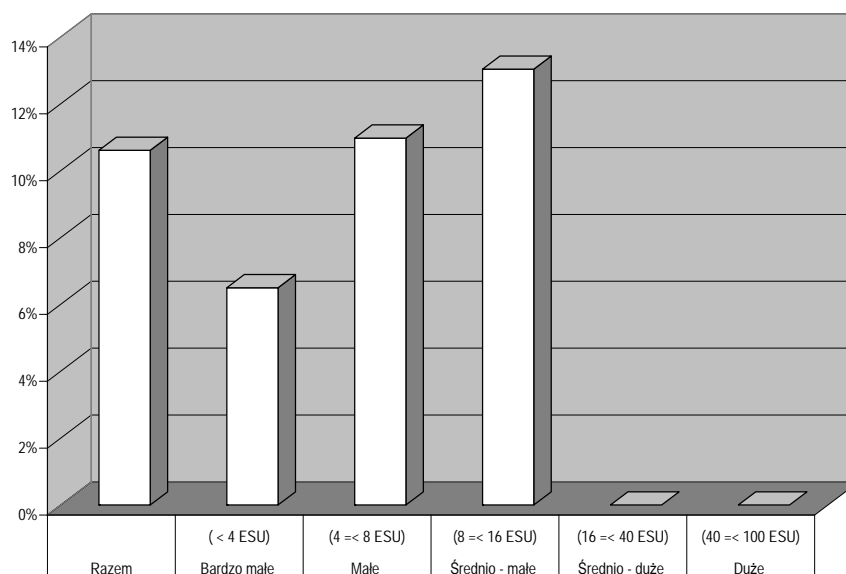
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazuje tendencję malejącą wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Udział procentowy wynosi dla gospodarstw bardzo małych (poniżej 4 ESU) około 25% natomiast dla gospodarstw średnio - dużych (od 8 do 16 ESU) około 15% (patrz: Wykres 38).

Wykres 38 **Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej**

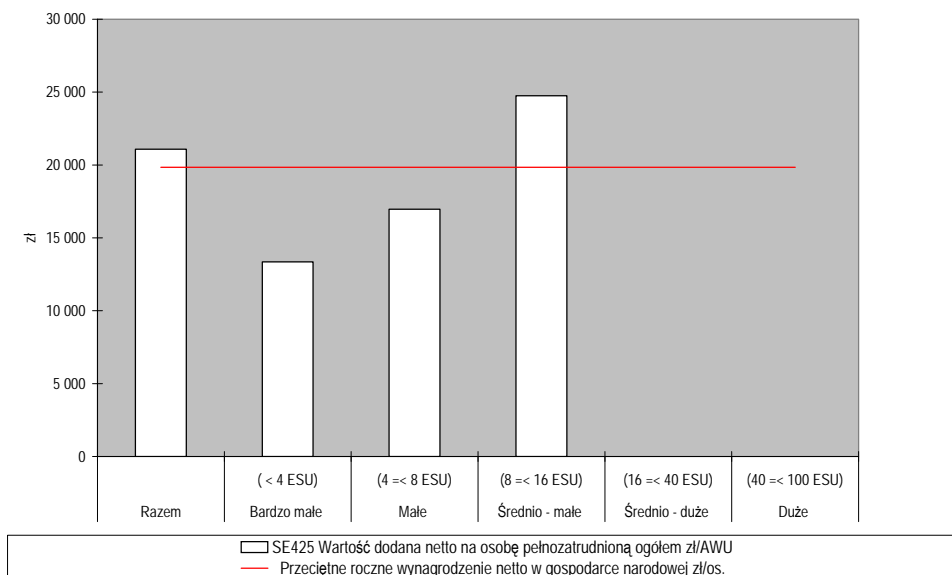
W analizie udziału kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto widoczna jest tendencja wzrostowa ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstwa. W gospodarstwach średnio - małych koszt czynników zewnętrznych stanowił około 12%, a w gospodarstwach bardzo małych około 6% wartości netto. Potwierdza to fakt znacznie intensywniejszego wykorzystania czynników zewnętrznych, przede wszystkim pracy najemnej, ale także czynszów i kredytów przez gospodarstwa większe. Są one więc bardziej wrażliwe na wahania poziomu cen czy zmiany w dostępności wymienionych czynników (patrz: Wykres 39).

Wykres 39 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**

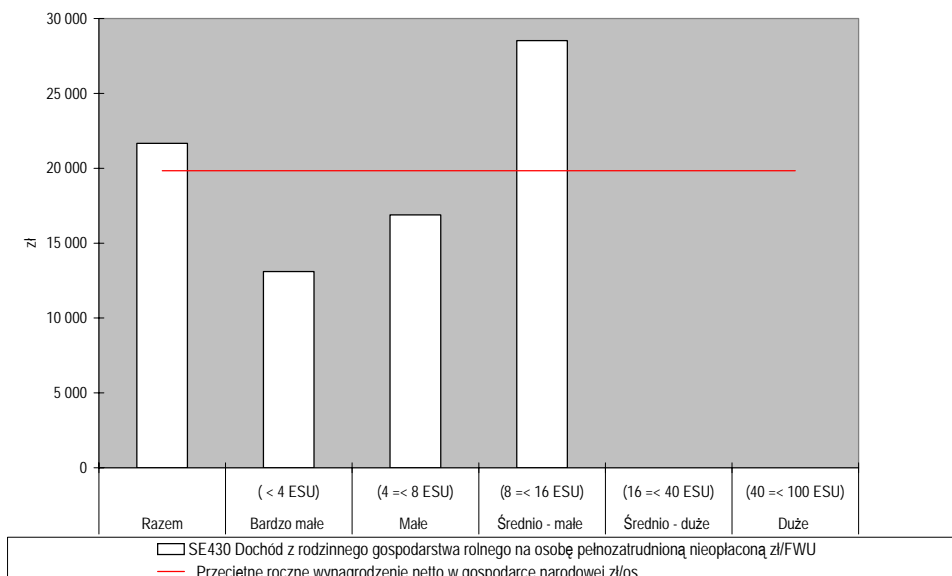
W analizowanych gospodarstwach ekologicznych średnio dla całego zbioru wypracowana wartość dodana netto przez osobę pełnozatrudnioną minimalnie pokrywała przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Występują jednak pod tym względem zasadnicze różnice w poszczególnych klasach gospodarstw. Granicą jest w tym przypadku 8 ESU. Gospodarstwa o wielkości przekraczającej ten próg uzyskały wartość dodaną netto przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto, podczas gdy gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 8 ESU osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki, zwłaszcza biorąc pod uwagę gospodarstwa bardzo małe (poniżej 4 ESU), gdzie wartość dodana netto na jednego pełnozatrudnionego stanowiła 67% przeciętnego wynagrodzenia netto (patrz: Wykres 40).

Wykres 40 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

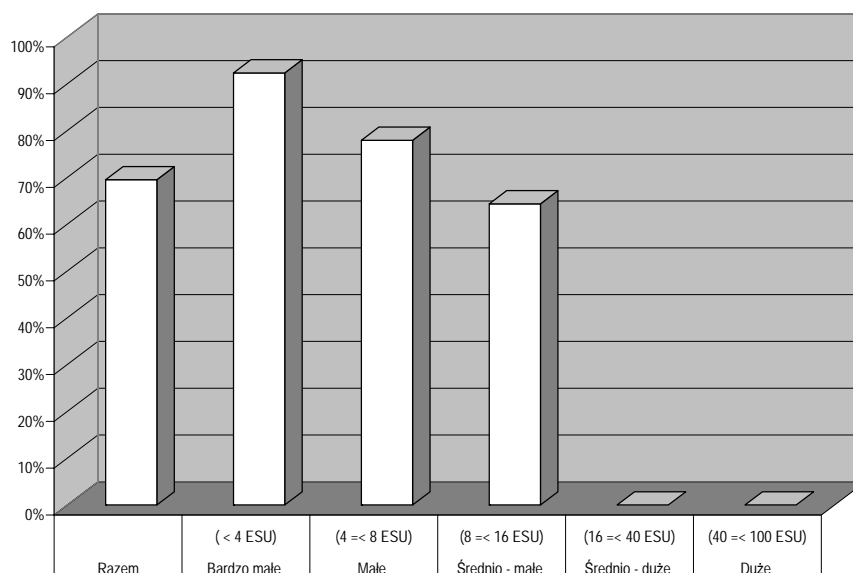
Podobną sytuację jak w przypadku wartości dodanej netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną można zaobserwować podczas analizy rozkładu dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą. Tutaj również granicą jest 8 ESU, jednak skala dysproporcji jest większa. Wyraźnie widać to w grupie gospodarstw średnio - małych (od 8 do 16 ESU), gdzie dochód na pełnozatrudnionego członka rodziny wypracowany przez gospodarstwo ekologiczne jest o 42% większy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 41).

Wykres 41 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

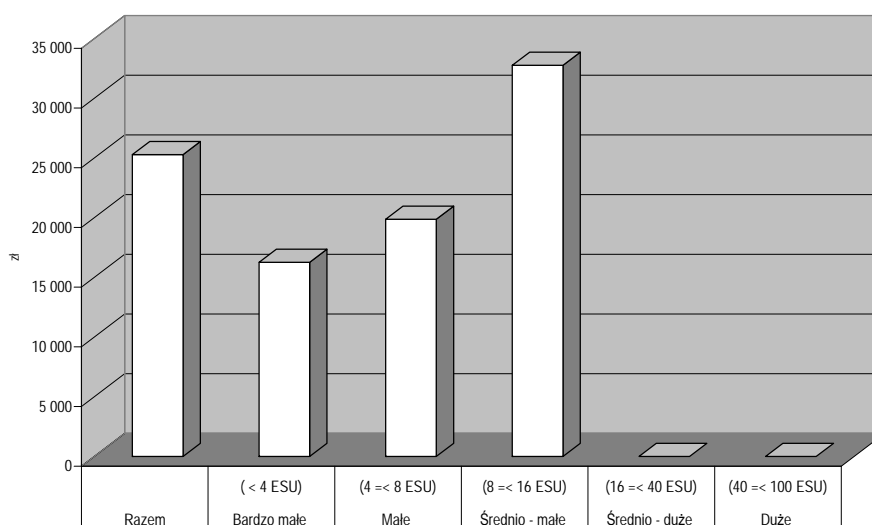
Największy udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie (92%) występuje w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU). Udział ten wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej spada, osiągając poziom 78% w gospodarstwach małych i 64% w gospodarstwach średnio - małych (patrz: Wykres 42).

Wykres 42 Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

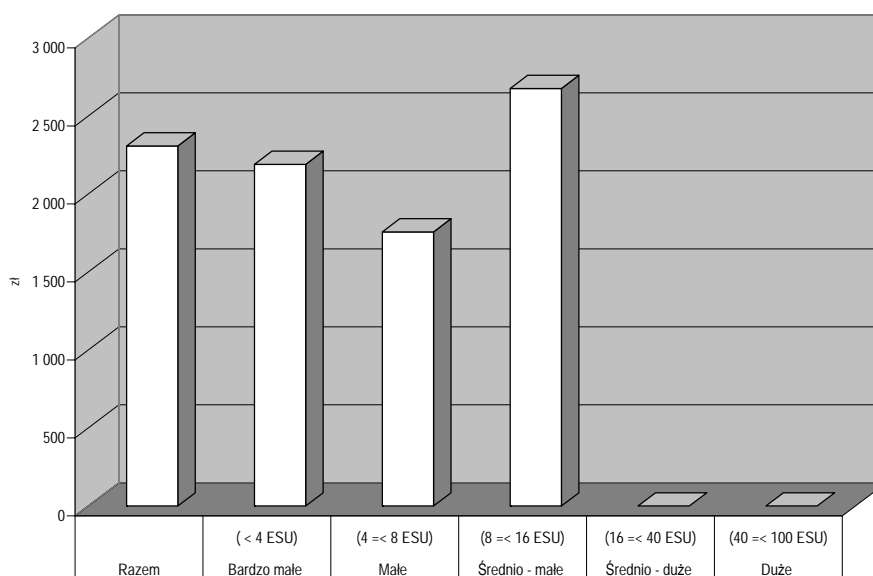
Przeptyw gotówki (1) (Dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą wykazuje identyczną tendencję jak miało to miejsce w przypadku wartości dodanej netto na jednego pełnozatrudnionego oraz dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą - rośnie w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa. W gospodarstwach średnio - małych osiąga wartość około 32 tys. zł (patrz: Wykres 43).

Wykres 43 Przeptyw gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas wielkości ekonomicznej

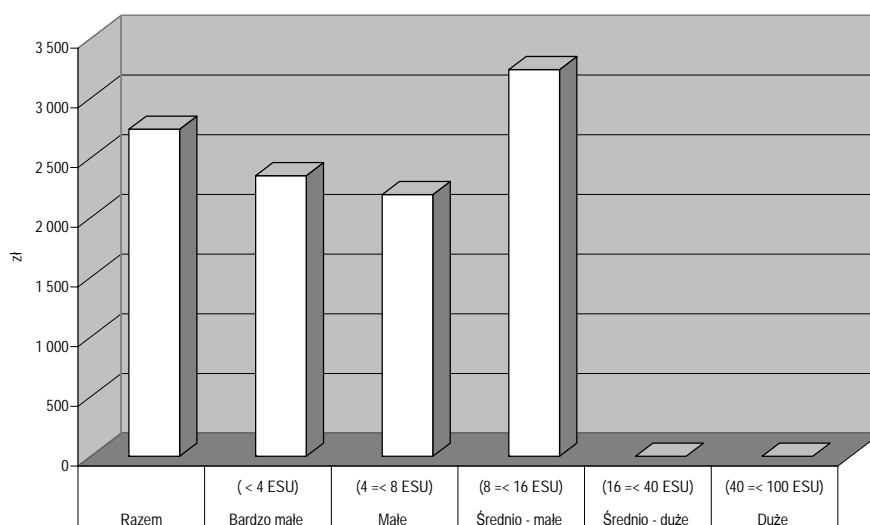
Wartość dodana netto przypadająca na jeden hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw. Wartość ta najniżej ukształtowała się w gospodarstwach klasy małe (około 1 600 zł/ha), a najwyższa była w gospodarstwach o największej klasie wielkości ekonomicznej, czyli średnio - małych (ponad 2 500 zł/ha) (patrz: Wykres 44).

Wykres 44 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na jeden hektar własnych użytków rolnych powtarza się schemat zawarty na wykresie poprzednim (patrz: Wykres 45).

Wykres 45 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

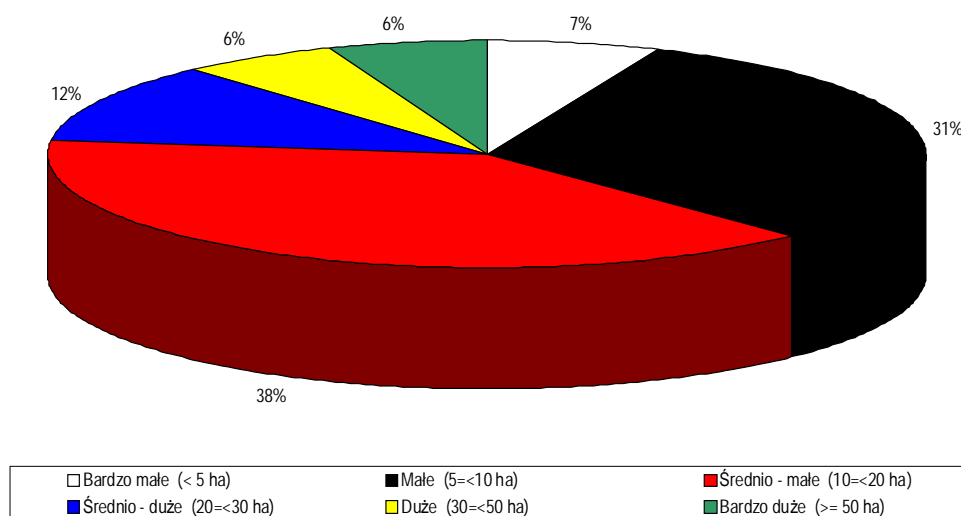
1.5. Analiza wyników standardowych według klas powierzchni użytków rolnych

W zbiorze gospodarstw ekologicznych podzielonych według klas obszarowych (patrz:

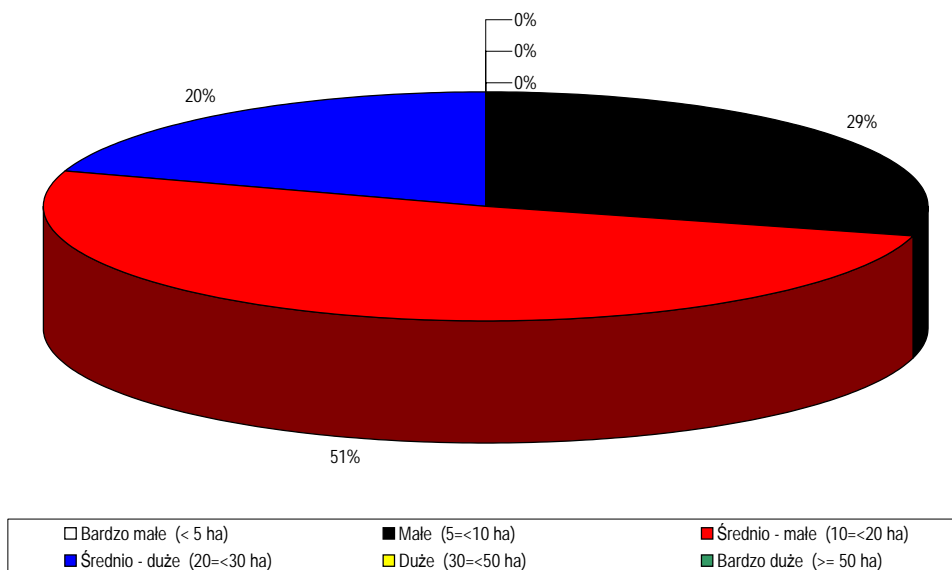
Wykres 46) pod względem liczności dominuje grupa gospodarstw posiadająca od 10 do 20 ha użytków rolnych (38%). Druga część zbioru (31%) to gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha, a za nimi w kolejności są gospodarstwa o obszarze od 20 do 30 ha z udziałem 12-procentowym. Zatem aż 81% całego zbioru stanowią gospodarstwa o powierzchni od 5 do 30 ha. Gospodarstw bardzo dużych powyżej 50 ha jest tylko 6%, podobnie mało jest tych o obszarze poniżej 5 ha i od 30 do 50 ha. Dlatego w analizie według klas powierzchni użytków rolnych te trzy ostatnie grupy będą pominięte, gdyż ich liczebność jest mniejsza od 15.

Wykres 47 wskazuje, że połowa (51%) użytków rolnych znajduje się w gospodarstwach o powierzchni od 10 do 20 ha. W gospodarstwach o obszarze największym (od 20 do 30 ha) skupione było 20% gruntów rolnych, a pozostała część należała do gospodarstw małych.

Wykres 46 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

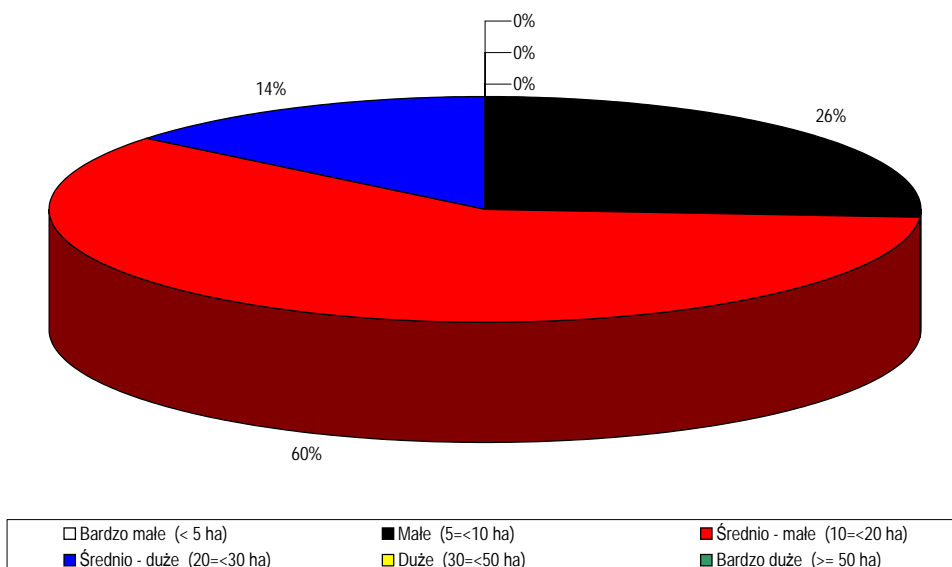

Wykres 47 Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

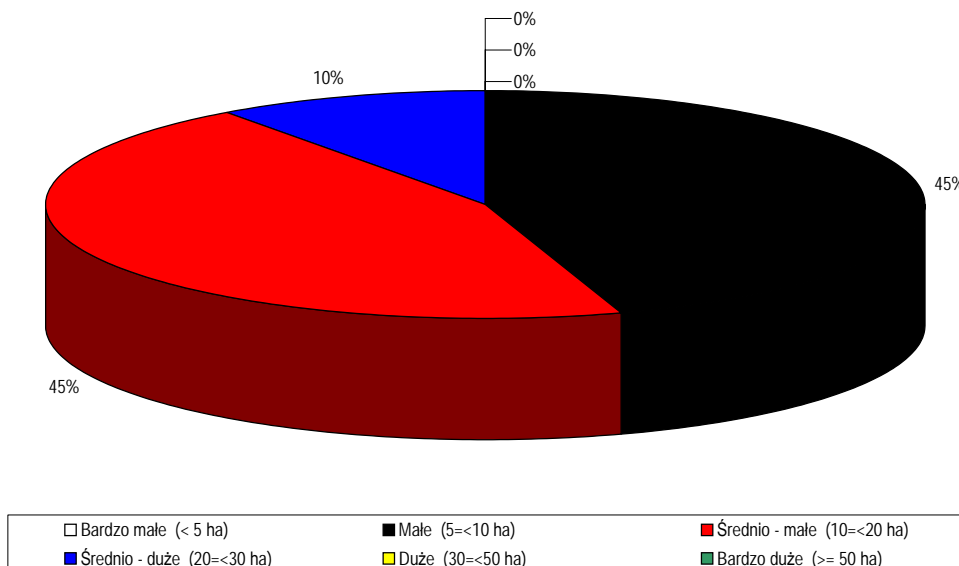
Większość zwierząt chowana jest w gospodarstwach o powierzchni od 10 do 20 ha. W gospodarstwach o największej powierzchni jest ich najmniej.

Wykres 48 Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas powierzchni użytków rolnych

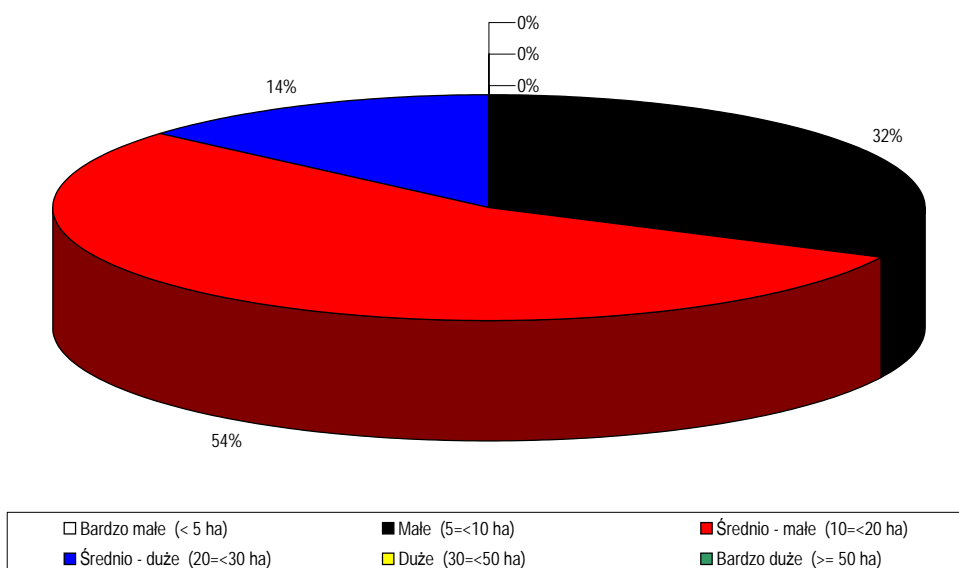
Zasoby pracy rozłożyły się równomiernie w gospodarstwach o małej i średnio - małej powierzchni użytków rolnych - łącznie stanowiły 90% liczby pełnozatrudnionych (patrz: Wykres 49).

Wykres 49 Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas powierzchni użytków rolnych

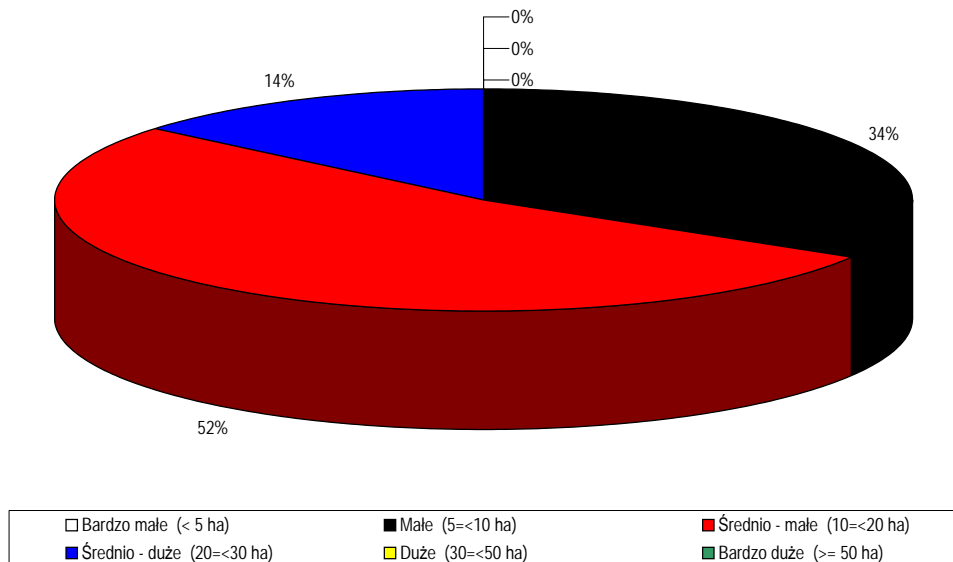
Największy wkład w wytworzenie SNB mają gospodarstwa o powierzchni od 10 do 20 ha (patrz: Wykres 50).

Wykres 50 Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas powierzchni użytków rolnych

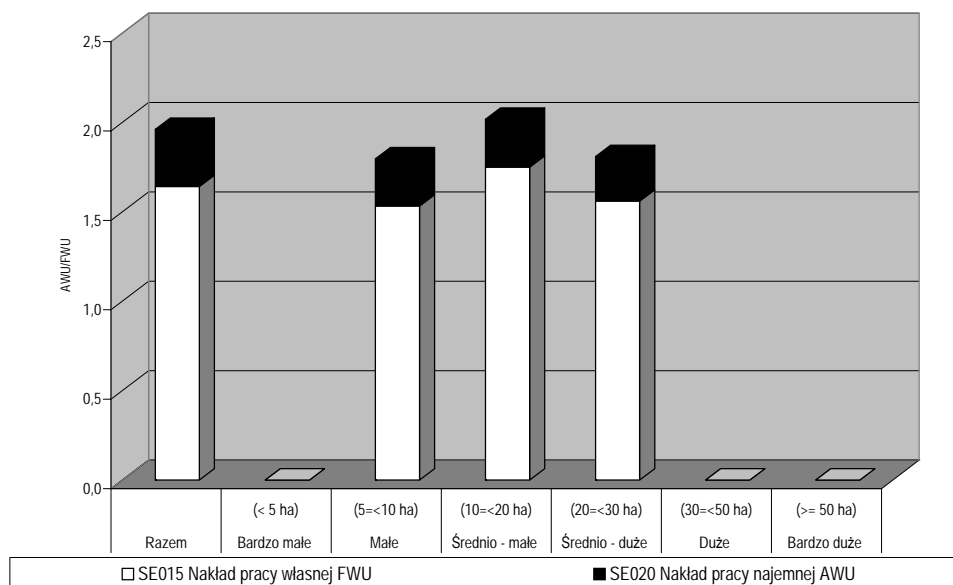
Wykres 51 przedstawia rozkład WDN. W jej tworzeniu dominują gospodarstwa o powierzchni od 10 do 20 ha, a na drugim miejscu są gospodarstwa o powierzchni 5 do 10 ha.

Wykres 51 Rozkład wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych

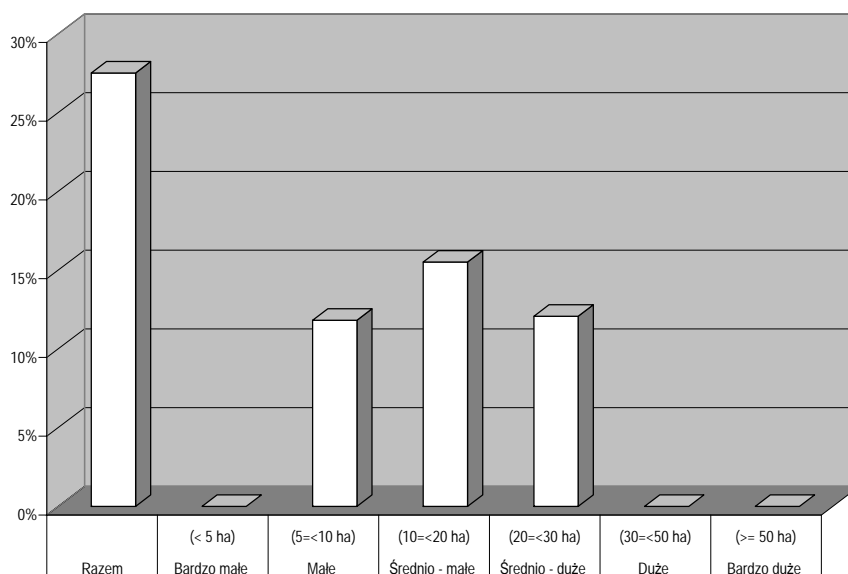
Struktura zasobów pracy (stosunek pracy własnej do obcej) nie wykazuje znaczących różnic między klasami wielkości użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych. Udział pracy obcej jest podobny w trzech analizowanych grupach wielkości obszarowej (patrz: Wykres 52). Istotna zmienność w podziale zasobów pracy pojawiłaby się zapewne w gospodarstwach o obszarze większym od prezentowanych w tym rozdziale.

Wykres 52 Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas powierzchni użytków rolnych

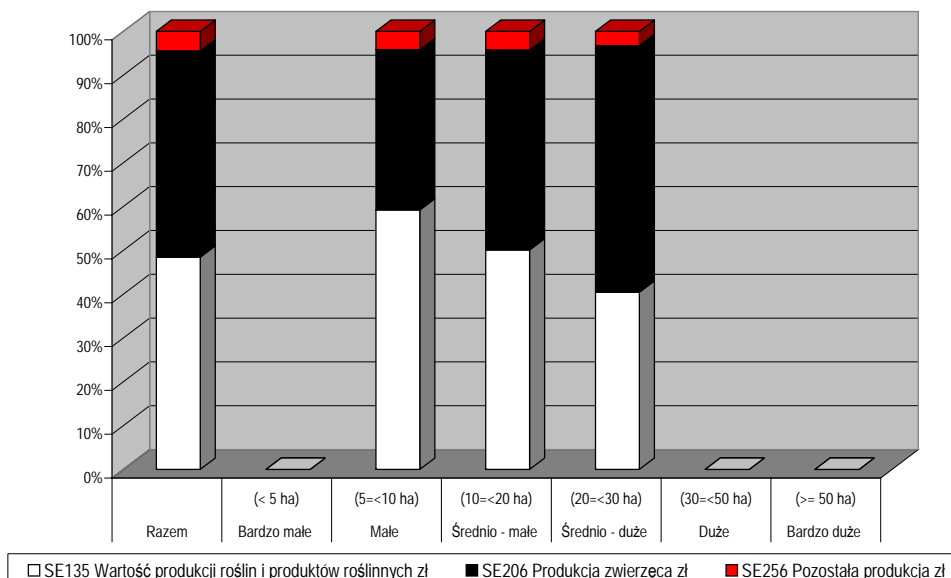
Analiza udziału dodzierżawionej ziemi wskazuje na jej podobieństwo we wszystkich grupach obszarowych – stanowi od 12 do 15% całości użytków rolnych. Inaczej kształtuje się ten parametr w odniesieniu do całej populacji gospodarstw ekologicznych, bo ziemia dodzierżawiona stanowi prawie 28%. Wynika to na pewno z faktu, że gospodarstwa największe obszarowo (powyżej 30 ha), pominięte w tej analizie ze względu na małą liczebność, mogły dodzierżawiać więcej ziemi w proporcji do własnych zasobów niż trzy analizowane grupy (patrz: Wykres 53).

Wykres 53 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych**

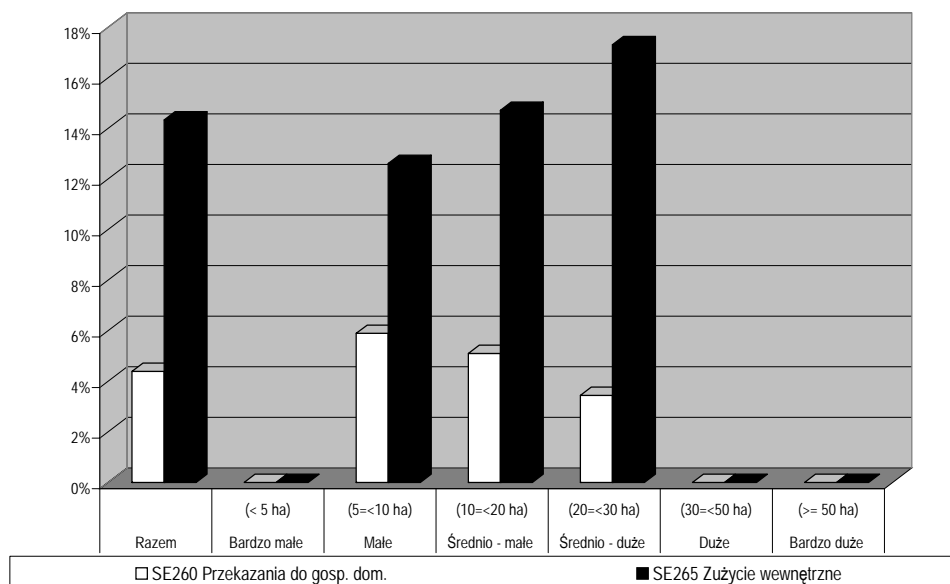
Analiza struktury produkcji wykazuje, że w gospodarstwach najmniejszych o pow. do 10 ha produkcja roślinna tworzy ok. 55% wartości produkcji ogółem (patrz: Wykres 54). Natomiast w dwóch pozostałych grupach gospodarstw o rosnącej powierzchni produkcja roślinna maleje. Relacja produkcji zwierzęcej do produkcji ogółem jest dokładnie odwrotna. Natomiast porównywalną wielkość miała produkcja pozostała we wszystkich grupach obszarowych.

Wykres 54 **Struktura produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**

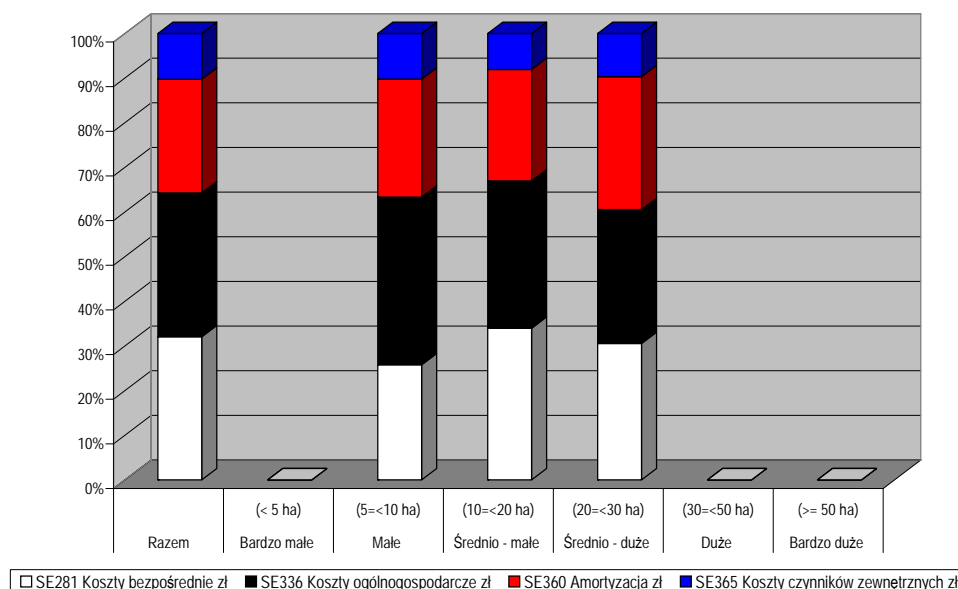
Interesujących wniosków dostarcza także analiza udziału przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w wartości produkcji ogółem (patrz: Wykres 55). Udział przekazania maleje wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw. Wy tłumaczenia tej sytuacji są co najmniej dwa: wraz ze wzrostem powierzchni rośnie produkcja ogółem na gospodarstwo, a możliwości konsumpcji rodziny rolniczej niezależnie od powierzchni gospodarstwa są na podobnym poziomie oraz wraz ze wzrostem powierzchni następuje specjalizacja produkcji, a funkcję samozaopatrzenia w roślinne produkty żywnościowe przejmuje wyłączony z powierzchni produkcyjnej ogródek przydomowy. Przeciwne tendencje mają miejsce w odniesieniu do udziału zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem. W gospodarstwach ekologicznych samozaopatrzenie w środki produkcji jest bardzo duże, zwłaszcza w nasiona i pasze dla zwierząt. Dlatego udział zużycia wewnętrznego rośnie wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. Gospodarstwa o największym areale specjalizują się często w produkcji zwierzęcej, o dużym zapotrzebowaniu na pasze własne. Rynek obcych środków do produkcji ekologicznej jest wciąż skromny, toteż rolnicy wykorzystują własne.

Wykres 55 Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych

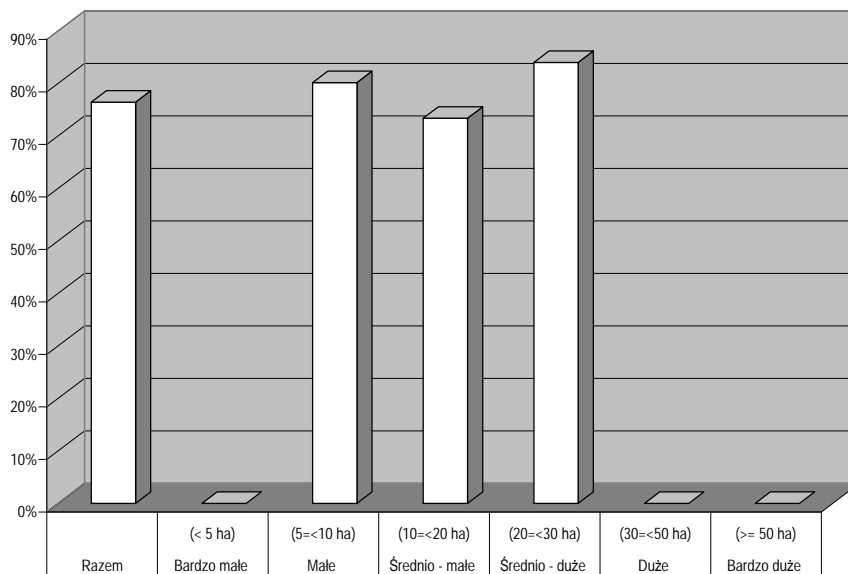
Analizując strukturę kosztów ogółem nie zauważa się zbyt dużych rozbieżności między klasami powierzchni użytków rolnych, występujących w gospodarstwach ekologicznych. Pewne różnice dotyczą kosztów ogólnogospodarczych – największe były w gospodarstwach o najmniejszej powierzchni użytków rolnych oraz w grupie średnio – małych. Wynika to prawdopodobnie z dużego udziału produkcji warzyw w tych dwóch grupach, a więc konieczności ponoszenia kosztów usług, energii, utrzymania sprzętu (patrz: Wykres 56). Mniejszy jest natomiast udział amortyzacji w gospodarstwach mniejszych obszarowo. Koszty bezpośrednie stanowią od 20% (w gospodarstwach najmniejszych) do 30% w gospodarstwach o powierzchni od 10 do 20 ha.

Wykres 56 Struktura kosztów ogółem według klas powierzchni użytków rolnych

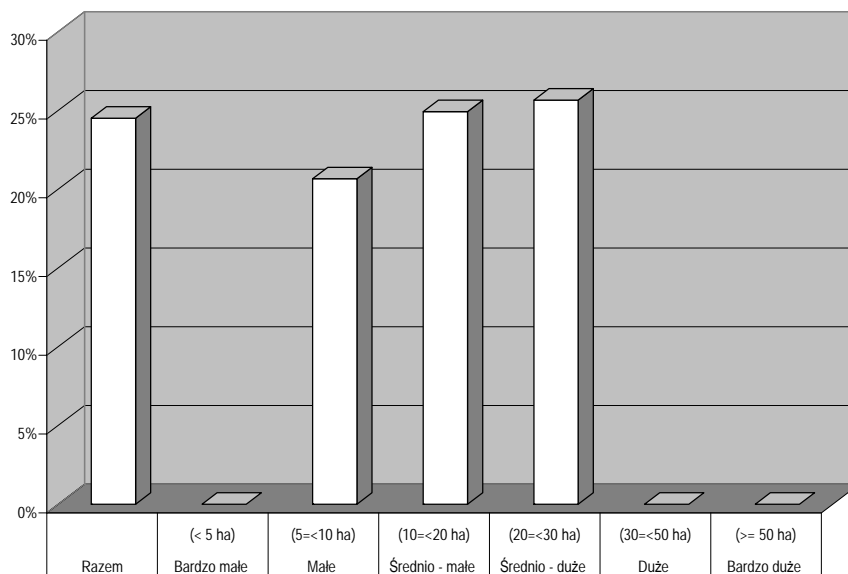
Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem (produktywność kosztów) najwyższy był w gospodarstwach z największą powierzchnią użytków rolnych (84%), a najmniejszy w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych należących do klasy średnio - małych (73%). Sytuacja taka ukształtowała się na skutek najwyższej wartości produkcji w klasie średnio - małych, a kosztach ogółem porównywalnych do poniesionych w klasie o największej powierzchni (patrz: Wykres 57).

Wykres 57 Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych

W gospodarstwach o powierzchni powyżej 5 ha widać wyraźną, wzrostową, tendencję udziału kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem (patrz: Wykres 58). Jest to całkiem zrozumiałe, zwłaszcza że wiąże się z malejącym udziałem kosztów „pośrednich” = stałych wraz ze wzrostem skali produkcji.

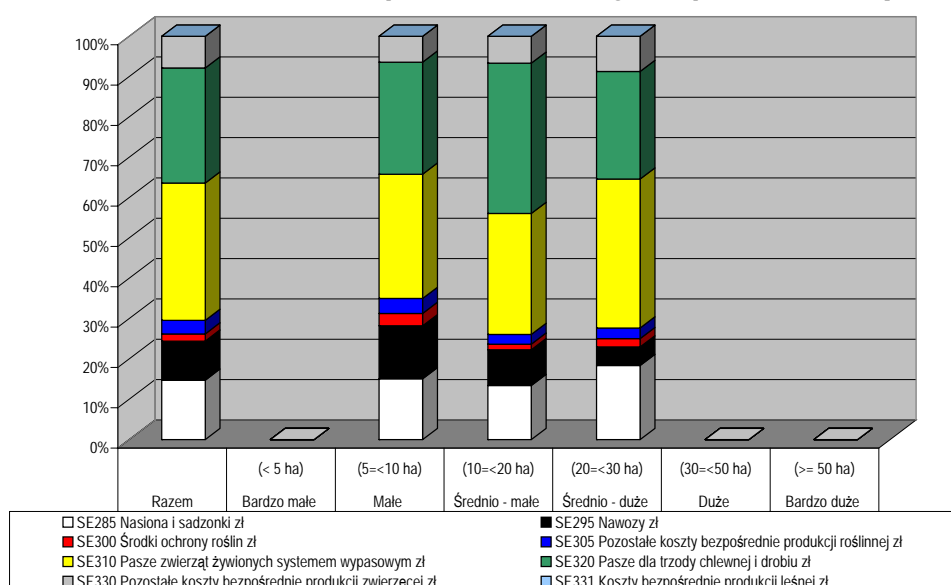
Wykres 58 Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych

Analiza struktury kosztów bezpośrednich (patrz: Wykres 59) potwierdza wszystkie dotychczasowe obserwacje:

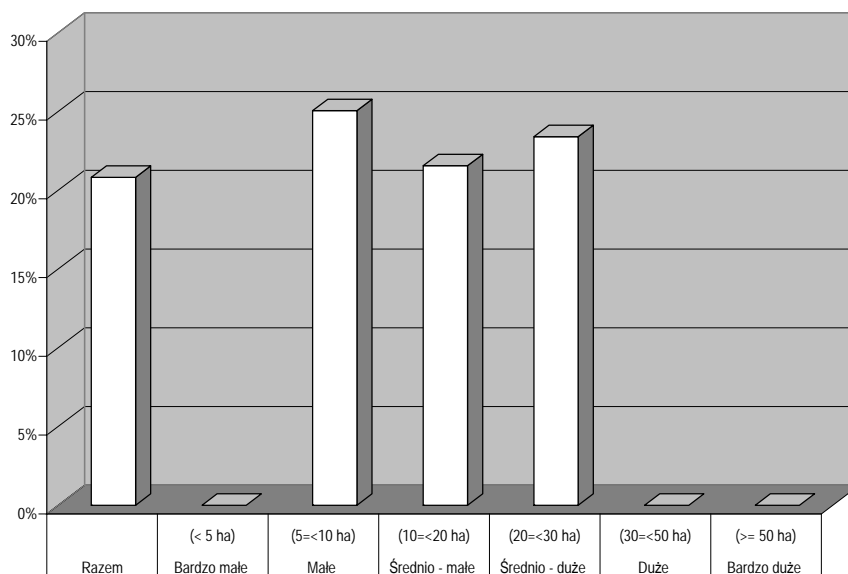
- największy jest udział kosztu pasz dla zwierząt utrzymywanych systemem wypasowym oraz trzody i drobiu we wszystkich klasach powierzchni użytków rolnych (łącznie od 59% do 67%);
- koszt nasion był najważniejszym kosztem plonotwórczym w strukturze kosztów bezpośrednich we wszystkich klasach powierzchni użytków roślin (stanowił 10 - 12%),
- udział kosztu nawozów zmniejszał się wraz ze wzrostem obszaru użytkowanej ziemi,
- znikomy udział środków ochrony roślin,
- brak kosztów produkcji leśnej.

Wykres 59 **Struktura kosztów bezpośrednich według klas powierzchni użytków rolnych**

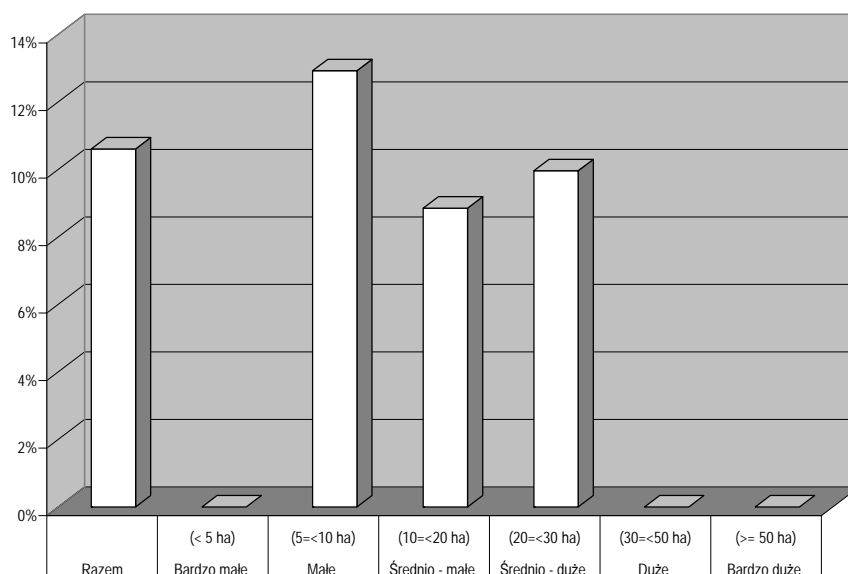
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto był zbliżony (21% - 24%) we wszystkich gospodarstwach (patrz: Wykres 60). Uwagę zwraca najmniejszy udział amortyzacji w wartości dodanej brutto, przedstawiony w kolumnie ilustrującej średnią dla całej populacji gospodarstw ekologicznych. Należy przypuszczać, że w gospodarstwach większych powierzchniowo od omawianych w tej analizie, a pominiętych na wykresie ze względu na małą liczebność, udział amortyzacji w mniejszym stopniu obciążał wartość dodaną brutto, co wiązało się zapewne z efektywniejszym wykorzystaniem środków trwałych niż w gospodarstwach o małych obszarach gruntów. Przełożyło się to na średnią dla całego zbioru.

Wykres 60 **Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas powierzchni użytków rolnych**

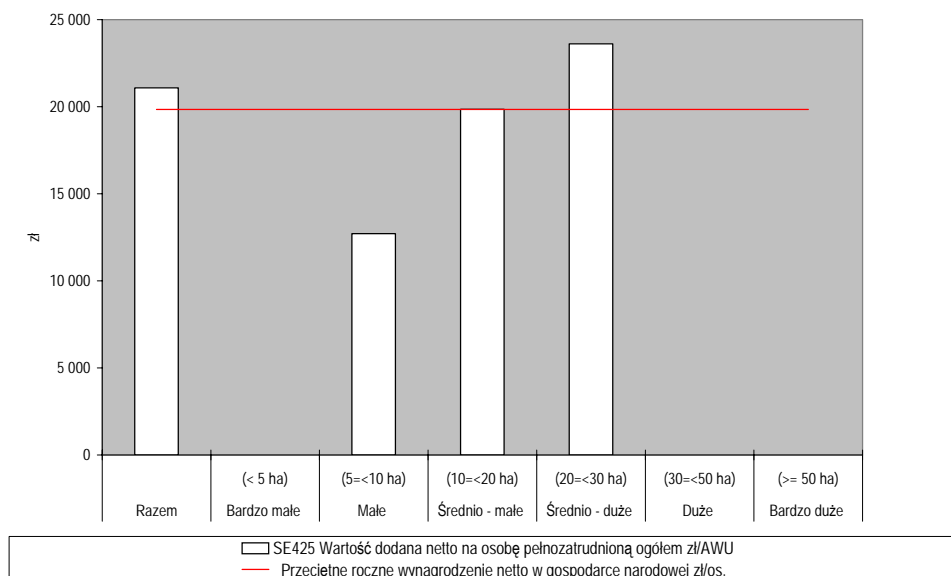
Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto w gospodarstwach o powierzchni od 5 do 10 ha jest najwyższy, co wynika z dużego udziału opłaty pracy donajętej przy uprawie warzyw (patrz: Wykres 61).

Wykres 61 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych**

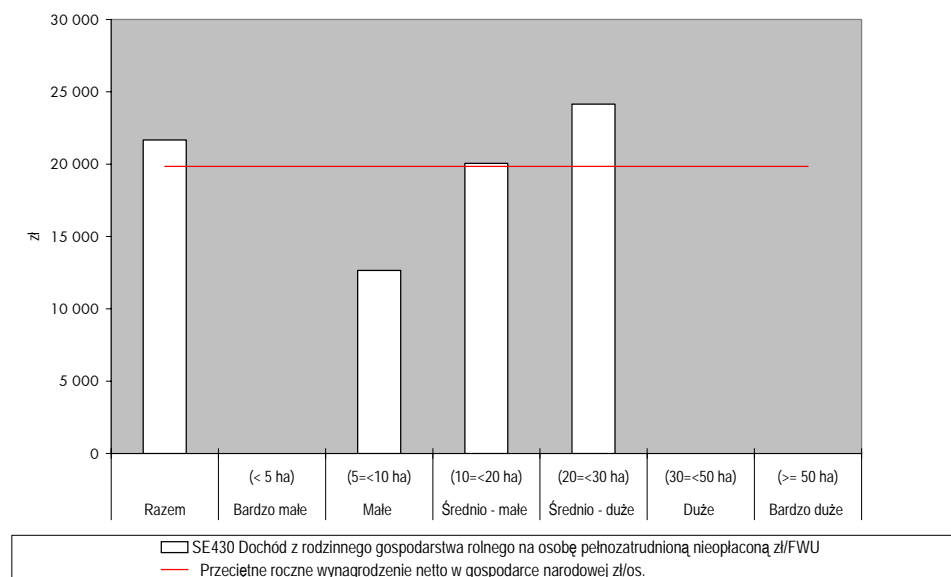

Analizując WDN oraz DzRGR w odniesieniu do zasobów pracy (jednocześnie porównując do przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej) nie sposób nie zauważyć, że jedynie gospodarstwa większe (o pow. powyżej 20 ha) gwarantują dochody na poziomie co najmniej dochodu parytetowego (patrz: Wykres 62 oraz Wykres 63). Nie należy jednak zapominać, skąd bierze się ten dochód. Otóż decydują o tym dopłaty – to bardzo symptomatyczny efekt członkostwa Polski w UE (patrz: Wykres 64).

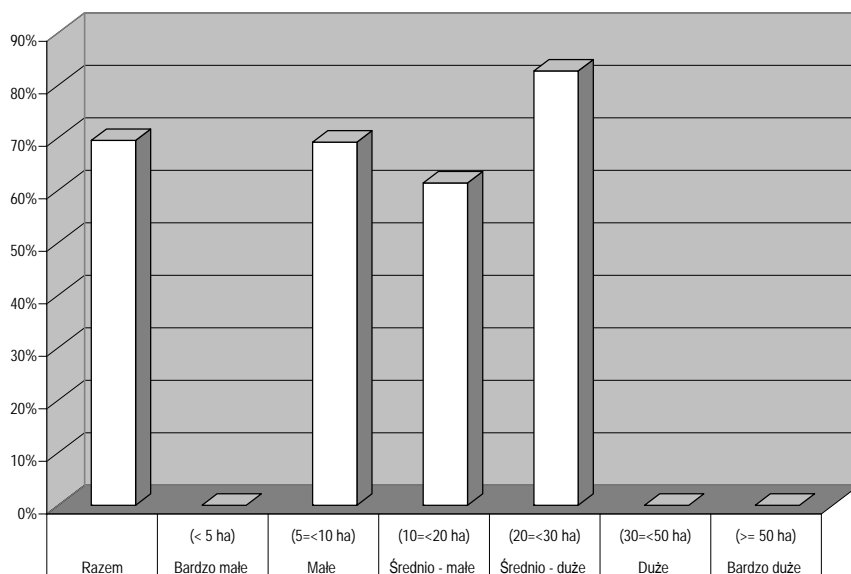
Wykres 62 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych

Wykres 63 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych

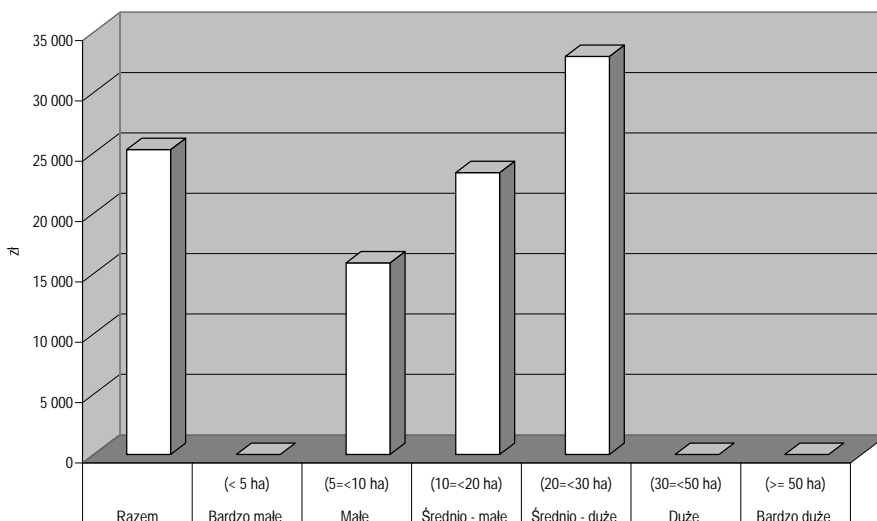

Wykres 64 **Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas powierzchni użytków rolnych**

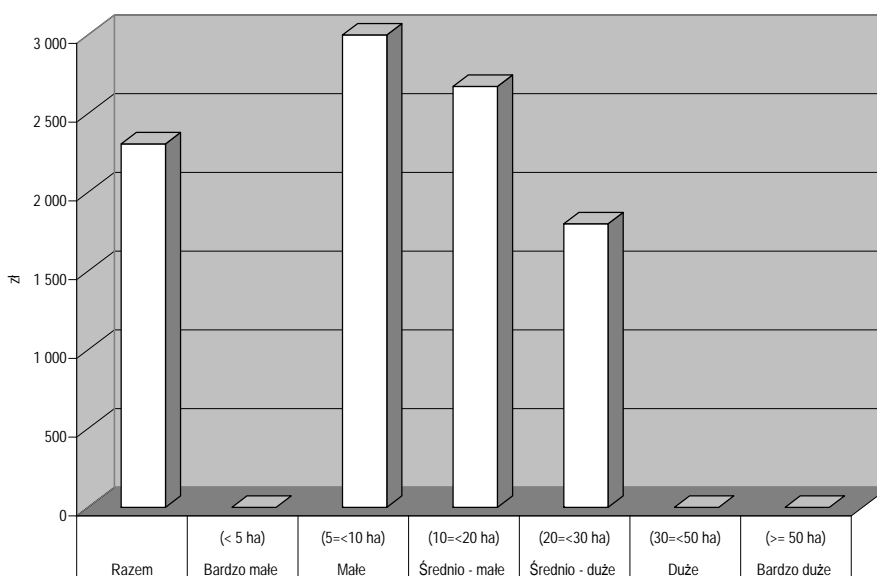
Analiza przepływu gotówki (1) (dochodu pieniężnego brutto) potwierdza wnioski z analizy WDN oraz DzRGR: wzrost powierzchni gospodarstwa umożliwia wypracowanie nadwyżki, którą można spożytkować np. w postaci inwestycji (patrz: Wykres 65).

Wykres 65 **Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas powierzchni użytków rolnych**

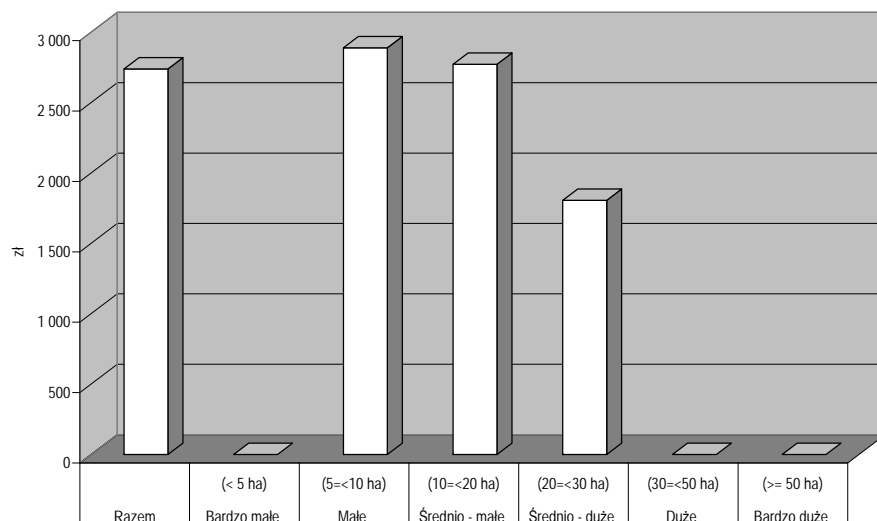

Odwrotne tendencje można zaobserwować analizując WDN oraz DzRGR na 1 ha powierzchni użytków rolnych (patrz: Wykres 66 oraz Wykres 67). Najlepsze osiągnięcia zanotowano w grupie o najmniejszej powierzchni użytków rolnych. Wynika to ze znacznego udziału produkcji warzyw w gospodarstwach ekologicznych, których wkład w tworzenie wartości produkcji w gospodarstwach o najmniejszej powierzchni jest najbardziej znaczący.

Wykres 66 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

Wykres 67 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

1.6. Podsumowanie

Przeprowadzona uproszczona analiza graficzna wybranych parametrów dotyczących wyników gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polskiego FADN) w 2006 r., wskazuje na występowanie znacznego zróżnicowania pomiędzy grupami tworzonymi według zastosowanych trzech kryteriów grupowania.

Analiza ukazała ponadto istnienie bardzo wyraźnych różnic pomiędzy wynikami obliczonymi dla gospodarstwa średniego i wynikami określonej grupy gospodarstw rolnych, utworzonej według użytych kryteriów grupowania. Znacząco różne wyniki średniego gospodarstwa od wyników poszczególnych grup gospodarstw, nakazują konieczność śledzenia i analizy sytuacji ekonomicznej różnych grup gospodarstw. Wnioski wyprowadzane tylko na podstawie wyników średnich z całego zbioru gospodarstw nie są adekwatne dla znaczącego segmentu gospodarstw rolnych należących do pola obserwacji Polskiego FADN.

Ukazane zróżnicowanie wyników poszczególnych grup gospodarstw, potwierdza zasadność wykorzystywania danych FADN dla oceny i do kreowania Wspólnej Polityki Rolnej.

1.7. Wnioski

1. Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wśród grup gospodarstw ustalonych na podstawie użytych 3 kryteriów grupowania, uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (2 504 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 8 do 16 ESU (2 672 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej 5 do 10 ha użytków rolnych (3 005 zł).
2. Spośród analizowanych rozkładów grup gospodarstw ustalonych na podstawie trzech różnych kryteriów, najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rodzinnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt systemem wypasowym (33 597 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 8 do 16 ESU (28 526 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej 20 do 30 ha (24 145 zł).
3. Intensywność wykorzystania ziemi rolniczej i udział kierunków w różny sposób powiązany z ziemią rolniczą spowodowały że gospodarstwa najmniejsze obszarowo od 5 do 10 ha, uzyskały dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną na poziomie 52% w porównaniu do największych obszarowo (od 20 do 30 ha).

4. Podobnie w gospodarstwach o najmniejszej wielkości ekonomicznej (poniżej 4 ESU) wartość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną stanowiła zaledwie 46% dochodu z gospodarstw o największej sile ekonomicznej w zbiorze (8 do 16 ESU).
5. Wyniki grup gospodarstw ustalone na podstawie wielkości ekonomicznej wskazują, że na 138 gospodarstw ekologicznych uczestniczących w systemie Polski FADN 93 z nich (68% zbioru) uzyskało dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną niższy niż średnia płaca netto w gospodarce narodowej (20 034 zł).
6. Zaobserwowane różnice w parametrach wynikowych analizowanych grup gospodarstw rolnych nakazują konieczność przeprowadzania pogłębionych analiz statystycznych w badaniach strukturalnych gospodarstw rolnych.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB